

ВІСНИК THE HERALD

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

** — На Сході напруга зростає	1
Микола Щербак — Мінарет	3
Дм. Донцов — Нерозрита могила	4
М. Кушнір — Капіталізм і безробіття	8
М. Чировський — ЗДА і проблеми міжнародної господарської співпраці	10
** — Заява Ради Антикомуністичної Ліги Азійських Народів	12
Улас Самчук — „Інженери людських душ” спочивають	13
Микола Щербак — На могилі Степана Руданського	16
Ф. Одрач — Несамовитий рейд	16
І. Хорольський — Зловісний виступ душогуба	20
П. Кізко — Контрасти деспотії	23
О. Соколишин — Почесне завдання українського студентства Америки	24
Л. Фреїшенко — „Російська революція”	25
П. К. — Лід пролаmano	27
А. Юренко — З приводу 40-річчя совєтської армії	28



ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ПОЖЕРТВИ НА „ПИСАНКУ” ООЧСУ, 1957 р.

(Продовження з попереднього числа)

Рочестер:

По 1 дол.: Фолносевиц, М. Вілозір, В. Гладун, В. Когут, М. Вовкович, П. Стрижаченко, В. Семанюк, И. Гринник, О. Джус, М. Кулик, И. Мороз.

Клівленд:

По 5 дол.: Г. Кріслатий, В. Жук.

По 4 дол.: С. Кріслатий, Т. Василик.

По 3 дол.: І. Хошак, В. Кліщук.

По 2 дол.: М. Городиський, М. Леськів, І. Василюк, П. Дмитрик, М. Кавець, В. Ільчишин, В. Кметь, В. Шнян, М. Вібик, І. Грушевський, М. Кігічак, М. Гейнш.

По 1 дол.: І. Магоцький, В. Лагошняк, И. Хім'як, М. Пеллошкевич, М. Сокол, В. Соколь, С. Кавка, М. Охрін, В. Рошецький, А. Зорій, Вільшанецький, Форемський, П. Цяця, Моречко, П. Незнаний, В. Мудрак, Цішкевич, М. Турчинський, О. Чайка, П. Венгрин, М. Крижанівський, Д. Стойків, І. Палка, Павло Г., В. Музика, Т. Натсон, М. Петрина, І. Оліяр, Т. Лисий, Г. Грицко, П. Підгірський, Д. Червінський, І. Лацого, І. Кульбачинський, В. Миськів, В. Горлятович, С. Шведків, В. Скобайло, Я. Кубин, М. Петрина, О. Лівий, М. Дармохвал, І. Рицло, І. Іваницький, С. Савчак, М. Гриб, М. Коваль, Л. Коник, П. Райца, В. Якимець, М. Жовнір, М. Сикета, Д. Палайда, С. Сивий, Д. Вонкевич, В. Ліщук, В. Возняк, М. Кастронець, А. Наконечний, І. Пеціо, М. Мадаронс — 50 цент.

Нонкерс:

3 дол.: С. Гаврилук.

По 2 дол.: О. Пецяляк, Н. Шашкевич.

По 1 дол.: С. Коцибала, В. Черевко, С. Коцур, І. Бобохівський, Т. Корінь, Д. Кухтенко, М. Биньовський, С. Гіль, М. Москаль, М. Піріг, З. Валь, М. Козубаль, І. Форшовський, Д. Малик, З. Кульчицький, О. Кудрик, З. Обух, З. Піцик, В. Коцур, С. Курило, Т. Коцур, С. Ривак, Т. Михалюк, А. Тацій, М. Чолій, С. Шульган, С. Женецький, М. Сидор, І. Сердинський, О. Дудар.

Гартфорд:

4 дол.: Т. Мельник.

По 3 дол.: О. Рудзінський, П. Титор, П. Колінський, В. Грунтовський.

По 2 дол.: М. Мединський, П. Дутка, М. Курилець, М. Фединяк, А. Наконечний.

По 1 дол.: І. Ковальчик, Г. Якимів, В. Куц, С. Підляк, Я. Романів, С. Рогатинський, В. Ковальський, О. Гладун, В. Дутка, С. Тринка, В. Шподарунок, М. Кравець, Я. Коваль, В. Воронець, В. Іванців, М. Шевчук, Е. Войко, Гурський, Віяковський, Гванехир, Шагай, В. Будас, І. Застовський, М. Какалюк, І. Свірський, Б. Годзевич, М. Снігур, Н. Полемський, С. Кравець, М. Сенцьо, М. Головатий, М. Музичка, І. Мельник.

Нью Йорк (Частина зб. лист)

5 дол.: Д. Залізник.

3 дол.: Т. Підгородецький.

По 2 дол.: В. Магаль, С. Чучман, О. Старостяк, В. Ватажшин.

По 1 дол.: І. Огар, П. Гуль, М. Ганущак, В. Юрченко, І. Плісак, Я. Легута, М. Калиновський, Е. Лалчак, М. Каришин, В. Івашко, В. Кривицький, М. Кікта, І. Костів, І. Стефанишин, В. Кошаба, П. Шот, М. Паш, М. Прибильський, Г. Вовчук.

Джерзі Сіті:

По 3 дол.: П. Вох, Д. Притуляк, М. Кондрин.

По 2 дол.: М. Шеремета, В. Гаврилук, К. Сметанюк, Л. Зиман, Т. Пилипчак, С. Домареський, Р. Филіп, М. Голубець, М. Дзядів.

По 1 дол.: Р. Бура, М. Бура, М. Броварний, П. Боган, І. Ведмідь, А. Шубак, П. Ващинський, Й. Смоляк, С. Зарічний, А. Ярема, С. Вихованський, А. Личак, П. Савчук, Я. Іваник, М. Кучира, Ю. Тарнавський, В. Вілик, І. Щупляк, П. Такий, Г. Вачинський, П. Равч, І. Янко, І. Микитюк, С. Лужецький, С. Медяний, М. Романів, П. Воднаренко, А. Сосун, М. Кворда, М. Моравійов, П. Пришляк, І. Ватюк, Г. Бура, М. Романів, В. Вздир, Н. Миколин, В. Снігур, Л. Ласій, С. Ференц, М. Івасюта, І. Івасюта, В. Шемлій, М. Воднарук, Н. Н., В. Литвинка, Е. Вох, Г. Ілечко, Д. Дидик.

Балтмор:

По 2 дол.: Я. Воднарчук, нечиткий.

По 1 дол.: В. Блашків, М. Серединський, С. Шуманський, М. Клець, П. Зозуля, Я. Тербух, Д. Стельмах, М. Смоляк, В. Гудима, М. Бугай, В. Дмитренків, А. Лукіянчук, Т. Розилевич, А. Зейло, М. Гіряк, М. Райца, В. Стельмах, А. Чорний, О. Гой, М. Баран, С. Поліщук, О. Юзенів, В. Луців, Е. Снігура, І. Сливка, Д. Харин, Н. Шулька, Н. Яремко, С. Івашків, В. Чорнодольський, А. Чорний, Л. Юзенів, К. Ваб'як, Ю. Качанюк, З. Гой, О. Тригубенко, А. Морковський, Д. Козак, В. Ільницький, Т. Царик, С. Ганкевич, Т. Теофіль, І. Радь, А. Радь, І. Корнафель, М. Войтович, Богдан В., В. Верний, Р. Олексюк, С. Купчик.

По 0.50 дол.: М. Турик, Р. Вільчак, Е. Притула, А. Барнич, М. Тимюк, П. Ясиновський, В. Татчин, В. Захарків.

Дрібними 1.05 дол.: О. Панас, В. Луцяк, П. Зарубайко, І. Федорчук.

Сиракузи:

По 2 дол.: В. Жмур, В. Новий, П. Карпишин, В. Фенсор, О. Минько.

По 1 дол.: Е. Тишко, О. Руцький, М. Павлів, А. Динька, М. Проскуренко, Т. Іванів, Т. Шарабура, І. Мазурик, І. Волошин, М. Зарічний, С. Грицик, М. Годзьяк, М. Логазя, П. Ткач, М. Когут, В. Лебідь, Е. Гусак, В. Годзьяк, В. Будзьяк, П. Вачуцький, Г. Пікулецький, Підгородецький, Т. Луцишин.

Чикаго-Південь:

По 2 дол.: О. Зрада, О. Куц.

По 1 дол.: О. Ярема, З. Савчак, П. Вічацький, В. Турчиновський, М. Іванів, І. Шатинський, В. Шатинський, С. Мединський, П. Мацько, П. Войчук, І. Василів, М. Шатинський, І. Петрущак.

По 0.50 дол.: С. Проскурняк, І. Ярка, С. Сталений, М. Скірка.

ВІСНИК



НА СХОДІ НАПРУГА ЗРОСЛА

Перед першою світовою війною Балкани називали „пороховою бочкою Європи”. Там кожночасно можна було сподіватися невеликих сутичок, за якими стояли могутні держави, — опікуни невеликих держав на Балканах. Росія не скупилась підкладати слов'янського динаміту в „балканську бочку”, і не без користі. Після другої світової війни ці її політичні й дипломатичні заходи сторицею окупилися. Їй удалося створити на Балканах тітовську федеративну імперію, свій прообраз, в цьому неврологічному пункті Європи. А Болгарію, Румунію та Албанію взяти під свою повну опіку. То не кінець змагу на Балканах, але на якийсь час перевага Росії в цьому просторі, річ безспірна.

Після двох воєн, завдяки короткозорій політиці великопростірних землемірів, на Середньому Сході створено магометансько-ізраїльську бочку з більшою вибуховою силою, вже світового значення. В час недавньої суецької кризи Пентагон про цей вузол світової напруги заявив так: „Середній Схід то арабський Схід. Хто хоче там мати впливи, той не може не числитися з настроями цього світу, який всебічно підтримується 400 мільйонами мусульман Азії і Африки”. З сказаного американська політика не зробила висновків — сказати сказали, а не зав'язали. А коли б ті висновки були зроблені вчасно, то не прийшло б до закріплення там советської Росії.

Америка, а з нею й цілий Західній бльок, не зважили чи не запримітили, як в тому просторі „мандатному”, „протекторатному” і різними іншими способами опікуваному, оформилася нова динамічна сила арабського націоналізму. Оформившись, стала вирішним фактором в зміні ситуації і політичного укладу на Близькому Сході. Англо-французькі політики думали, що, зрізавши голову Насерові у війні з Єгиптом, удасться якось позбутися тієї нової сили. Клопотів набралися багато. Голови не зрізали, а решту політичних впливів там втратили. Бо

не врахували однієї невеликої деталі, що в добу націоналізму не можна спирати політики на приязні з монархами, ханами, шахами (до-речі не безкорисній), так само помилково думати, що мусулмани при всяких умовах боронитимуть монархічні традиції. Арабський націоналізм, ставши до оборони націй і визволення їх з-під чужої опіки, не вагаючись змінювати монархів на президентів і араби не плакали за королями і бєями.

Советська імперія в тій новій ситуації, що визріла в арабському світі, поставила ставку на арабський націоналізм, який в нинішній фазі середньо-східних взаємин, невід'ємний від проти-ізраїльських настроїв. То не антисемітизм, бо араби самі є семітами. Очевидно, що робив і робить це Кремль не з симпатій до арабського націоналізму і не з симпатій до нинішньої влади в Єгипті чи в якійсь іншій країні, а з імперських інтересів советської Росії, як колись то робилося там подібне з інтересів колишньої Росії.

На Середньому Сході зустрілися два політичні світи, два бльоки: імперсько-советський і бльок західних держав, очолений ЗДА. Не про комунізм і про демократію іде в цій зустрічі, нині надто напруженій, а про імперські інтереси большевицької Росії — з одної сторони — і про національні інтереси держав Західного бльоку — з другої сторони. Великою помилкою чи короткозорістю Західного бльоку було те, що він прикривав свої інтереси боротьбою з комунізмом, утотожнюючи з ним арабський націоналізм, хоч Насер був і є немилосердним до комунізму в себе, та й магометанам комунізм був і є ворожий і чужий. Сам конфлікт, так званого Західного бльоку з мусульманським світом, в основі якого лежали економічні інтереси, був чи не найбільшою похибкою західньої політики, бо мусульмани з їхнім релігійним фанатизмом були і будуть найкращими союзниками в боротьбі з комунізмом. А будь

яка війна проти одної арабської країни викличе симпатії і підтримку в інших країнах, а за тим приходить саботаж в добуванні нафти на їхній землі.

За приблизними обрахунками, поклади нафти в арабських країнах становлять дві третини світових. Без арабської нафти повітряний, автомобільний і частково залізничний транспорт в країнах Західної Європи швидко будуть паралізовані. Це знають у Москві і розуміють на Заході, тому то обидва бльоки, готуючись до неминучого зудару, приділяють велику увагу Середньому Сходові. Вся стратегія Атлантийського Оборонного Союзу побудована на постачанні середньо-східною нафтою. Щоб захистити нафтові джерела від ССРС і був створений Багдадський Союз на Сході, що мав би оборонити джерела чорного рідинного золота від ССРС. Ініціатива створення його належить Доллесові, хоч ЗДА в нього не вступили, щоб не відштовхувати від себе арабські країни. Північний бар'єр в Азії проти комунізму, як мислився Багдадський Союз в складі: Англії, Туреччини, Ірану, Іраку і Пакістану виявився на початках кволим. На це було кілька причин, але найголовнішою та, що інтереси країн, які увійшли в нього, часто були розбіжними, а то й протирічливими. Під час нападу Англії, Франції і Ізраїля на Єгипет він ледве не розпався, бо Ірак повністю став по стороні Єгипту проти свого союзника — Великобританії. Не бракувало й інших протиріч між членами союзу. Тимчасом Советський Союз, щоб знешкодити для себе Багдадський Союз, обійшовши Туреччину і Ірак (зайшов у запілля союзові), зміцнив свої впливи в Єгипті, а Сирію перетворив у свою військову базу...

**

За кілька днів перед нарадами Багдадського Союзу, що закінчилися в кінці січня, „Прав-

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
„Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

да” за 22 січня надрукувала офіційну заяву ТАСС-а, намагаючись нею вбити клина між учасниками Багдадського союзу, що зібралися в Анкарі. Після стандартних теревенів про роздмухування війни ЗДА, Советська Росія в заяві стає в обороні мусульманської релігії. Імперсько-большевицька влада, що безперестанку глумиться над релігійними почуттями поневоленних нею народів, обурюється, що будівництво військових баз ніби намічається „біля святих для всіх мусульман місць” і це, мовляв, є „великою образою релігійних почувань мусульман”. Так заговорив уряд держави, яка в себе, серед завойованих і поневоленних націй біля сорока років веде невгаваючу війну проти релігії, вважаючи, що „релігія є опіюмом для народу”.

За офіційними звідомленнями ці заяви з симпатіями до мусульманства не вплинули на вислід нарад в Анкарі, що відбувалися в новому будинкові турецького парламенту. Проте, в учасників нарад було немало клопотів. Всі члени союзу домагалися, щоб ЗДА стали членом союзу, а не тільки його опікуном. І, як то вже водиться, просили доброго американського вуйка посилити економічну допомогу. Пакістан, не приховуючи, скаржився, що Індії припадає від Америки далеко більше, як її союзникам — членам Багдадського союзу. Туреччина домагалася, щоб було вирішено проблему Кипру, боячись, що Великобританія рано чи пізно змушена буде на прилучення острова до Греції. Ірак, одинока країна в союзі з мусульманського світу, домагався урегулювання ізраїльської проблеми і, ніби, погрожував виступом, коли не будуть переглянуті кордони з Ізраїлем.

Спір Ізраїля з магометанами, як доводили представники Іраку, підтримані Іраном і Пакістаном, стоїть на перешкоді до об'єднання держав Сер. Сходу, властиво через нього, а вірніше використовуючи і підсичуючи його, Советська імперія зуміла закріпити свої впливи в цьому просторі. І позбутися тих впливів куди складніше, як було не допустити до них. Поширення російсько-большевицьких впливів в цьому просторі загрожує національним інтересам ЗДА і цілого Західного бльоку і свободі, яку обороняє вільний світ від комунізму. Та складність в тому, що, обороняючи свободу від комунізму, бльок держав, очолений ЗДА, встряв у

боротьбу проти арабського націоналізму, без опертя на який, без союзу з ним оборонити Середній Схід від московської інвазії важко, а то й неможливо. Вузол протиріч надто складний. Властиво не вузол, бо вузол можна коли не розплутати, то розрубати, а сліпий кут.

Наради держав Багдадського союзу після обіцяння Доллеса про збільшення економічної допомоги на цей раз не домагалися вирішення проблеми сварки між Ізраїлем і арабським світом. Ухвалили зміцнити оборону держав Багдадського союзу і замість дотеперішнього військово-плянового комітету покликати об'єднаний військовий штаб, який очолив турецький генерал, а його заступником став американський генерал.

**
*

В той час, як зміцнювали оборону держав Багдадського союзу в Анкарі, в цьому ж просторі дійшло до поєднання Сирії і Єгипту. Національні Збори обох країн оголосили декларації про об'єднання Сирії і Єгипту в одну державу. В лютому цю ухвалу має ствердити плебісцит народів обох країн і тоді буде сформовано об'єднаний уряд нової республіки на чолі з президентом Насером, а віце-президентом стане нинішній президент Сирії. Хто зна, чи ця подія не започаткує нового бльоку арабських країн, який матиме вирішальне значення на змаг двох дотеперішніх бльоків. Сирія з Єгиптом є тими двома географічними пунктами, в яких доплив чорної рідини з Середнього Сходу до Європи можна припинити дуже просто і швидко, а Європа, залишена без арабської нафти на довшу мету втрачає оборонну здібність. Досвід війни за Суезький канал, в час якої автомобільний рух в Парижі і в других столицях був напів-спаралізований, ще свіжий у пам'яті. За останніми відомостями принц Ісмену дав згоду увійти до складу нової держави. Як би не розвивалися події, безсумнівно є, що заіснував новий фактор в арабському світі і не маловажний.

Напруга на Середньому Сході не послабла, а зросла, загострилася. І при нинішньому укладі сил в цьому просторі оборонні перспективи для Західного бльоку не поліпшилися. Кризу, яку переживає Західний блок в обороні арабського простору, можна змінити тоді, коли Захід, замість боротьби з комунізмом в Єгип-

Микола Щербак

І З Ц И К Л Ю „К Р И М”

МІНАРЕТ

Підвіся вгору мрійний мінарет,
Неначе прагне полишити гори
І вирватись на волю, на простори
Із потемнілих і тісних тенет.

Над ним небесний голубий намет,
Мов розспіляє зоряні узорі,
А в далині задихалося море —
Розбурхав води буревійний лет... .

Свавільний вал до берега прибрів
І, глянувши із-під навислих брів,
Запінений, замірився до битви.

Та із балькону мудрий муезин,
Як вірний син знедолених долин,
Закликає до віри і молитви.

ті і Сирії почне боротись з советською імперією, її більшовизмом, спираючись на поневолені нею нації і народи. Більшовики в Росії, як і антибільшовики російські поза нею, однаково вважають, що проникання і підбій советською імперією Середнього Сходу є в національних інтересах Росії. Політичне думання російських антибільшовиків, яке не залишалось без практичної підтримки і політики ЗДА, зводиться до того, що, мовляв, неважно, те хто робить, а важно для чого і що робить. Що Схід підбивають більшовики, те, мовляв, не добре, але поширення там російських впливів є в національних інтересах неподільної Росії. І в критичний момент змагу, який назріває на Середньому Сході, одні й другі (більшовики і антибільшовики російські) разом стануть проти Західного бльоку в ім'я інтересів Росії.

Політичні ж сили поневолених націй в імперії, отой націоналізм, з яким так воює Кремль, як і ті його сили, що є по цім боці греблі, не тільки не зацікавлені в поширенні національних інтересів Росії на Середньому Сході, вони борються проти самої імперії, отієї сатанинської потуги, — антипода Західного світу. Оті то національні сили і є союзниками Західного бльоку в його змагові проти комунізму.

Розвій подій на Середньому Сході цю політичну проблему ще більше увиразнив, загострив. Від вирішення її великою політикою залежить свобода людська не тільки в нафтовому просторі Середнього Сходу, а і в цілому світі,

Дм. Донцов

НЕРОЗРИТА МОГИЛА

(Закінчення з попереднього числа)

Чи з такої ментальності, що виправдувала ренеґатство, могла зродитися та ненависть, яка бухала до еспанців у флямандців? У французів великої війни до тевтонів? В ірландців до англійців? Чи люди такої психіки — а з них рекрутувалися наші пізніші соціалістичні провідники — могли стати акумулятором того народного гніву, який вибух в 1917 році на Україні з насіння Мазепи, Орлика, Полуботка і Кальнишевського і Шевченка? Чи з такою психікою можна було мобілізувати жадобу історичного обрахунку з „Петра твореньем“? Чи серед тих людей міг з'явитися український Руже-де-Ліль, з своїм гимном, що накликавав „зіпсутою кров'ю ворогів“ — „зросити наші борозди“?

Історичний момент на цілий зріст ставляв трагічну — і яку ж тяжку — ділему — ми чи вони? І як же ж могли, не кажучи рішати, а хочби ставляти в цілий її зріст, ту ділему люди, які допускали вільний перехід від „ми“ до „вони“, і які, в ім'я розуму і толеранції, виправдували національне ренеґатство?

Так, ще один величезний збірник енергії нації, яку рихтувалася вихлиснути революція — лишився невикористаний або, коли використаний, то спізнено, невдалою рукою...

„Брати-соціалісти“ і „брати-хлібороби“, „брати-слав'яни“, а часом і брати-ренеґати. Чи супроти братів буває опозиція? Чи можна було сумніватися в їх жичливості? Коли посол Мардонія, генерала перського царя, обіцяв грекам мир, аби стали його союзниками, спартанці радили: „коли ви мудрі, не підете за радою Мардонія, бо ви ж знаєте, що не можна довіряти варварам, та що нема й зерна правди в їх словах“... Так само відповідав атенець — „ми не можемо обернути Грецію в рабство. Навіть коли б того хотіли, не могли б зробити того з різних причин. Перша і найважливіша — це статуї наших богів, спалені варварами і погребані під руїнами храмів. Це змушує скорше нас помститися над справниками цього лиха, аніж заключати союз з ними“¹⁸).

Так дивилися на пропозиції Мардонія греки, які уважали ворогів за варварів, які знали, що варвар, який увійде в країну і стане її паном, не вшанує ніколи її богів, ані її храмів. Ось чому їх відповідь була — заклик до борні. Але чи такий заклик могли кинути, по всіх кутках країни, провідники нашої степової Еллади, які в глибині душі ворогів з півночі уважали за братів, не за варварів? Які тих, що до варварів переходили — не уважали за ренеґатів? Які вірили, що варвари вшанують нашу віру, нашу мову, наші звичаї, бодай в ім'я „спільної, великої правди“ — соціалізму? Влада, влада і ще раз влада — „вся власть советам!“, ось з чим йшли нові Мардонії до нас. Порші і Винниченки ж торгувалися — за „мову“... Остаточно переконалися в страшній помилці, але час, коли її можна було уникнути, коли можна бу-

ло заздалегідь змобілізувати психіку мас варварів — безповоротно минув. Вогонь, що зачинав тут і там лизати фортеці московських мардоніїв на Україні — не був підсичений, і згас... Оскільки мудріша була наша стара історична мудрість до центру винищена драгоманівством! Князі Вячеслав і Юрій противникам, що вдерлися в їх землю і пропонували мир, відповідали — „обаче оже ся волите мирити, то не стойте на нашій землі“...¹⁹).

Знав старий Київ, що чия влада того і правда. Знав, що „правда“ варвара інша, ніж своя. „Те, що є правдою по цей бік Піринеїв, є брехнею по тамтой“... — казав Паскаль, ніби передбачаючи наші часи ген. Франка і Влюма. Але такої простої мудрости не мали марксієвські провідники нашої революції, виховані в ідеалі спільної правди для всіх, в пошанівку до варварів і їх „культури“, в респекті і толеранції до ренеґатів. Така була ментальність майже цілої нашої інтелігенції перед 1917 р.

Національна революція тому й не знайшла адекватного виразу в соціалістичній провідній верстві. Чужий був їй патос тої революції, понурий і грізний, чужа безкомпромісовість, чужа хоч і не ясно усвідомлена мудрість старих Вячеславів, яка чекала липи на формулу, на відсвіження, на забарвлення моментами сучасности. Чекала — надаремно.

Надаремно тому, що наші ліві Марати були люди глибоко відсталі. В 1917 році вони думали і відчували думками і почуттями 1848 року. 1848 рік! Весна народів! Братерство людей проти тиранів! Доба великих стрясень, перекидуваних тронів, великого ентузіазму, визволення „неісторичних націй“ і — безграничної наївности! На паризьким обході листопадового повстання 1832 р. (де головував Дверницький), в 1847 р. Михайло Бакунін простяг долоню польським революціонерам: Ту війну (Росії проти Польщі) — казав він — зачато в інтересі деспотизму. Цілком не в інтересі російського народу, бо ті два інтереси зовсім собі суперечні... Ми ж діти одного племені, наша доля нерозірвальна і наша справа повинна бути спільна“... Мусить наступити „великий день згоди“ двох братніх народів...

В Брюселі, на подібнім обході, Бакунінові віддячувався поляк Лелєвель: — „повалім перш тирана — говорив він — що нас гнітить і тиранію, що упідлює нас, піднесім справу люду, збудім його демократичний дух, а все уложиться і погодиться за спільною волею... обох народів. Так! Нема поділу між тими поляками і росіянами, які кохають свободу! Брати поспішають на рятунок братів... Друже Бакуніне, подай нам братерську долоню, обійміся сердечно“!

А польські легіонери в Римі уложили в 1848 р. свій символ віри, в яким м. ін. стояло: „слов'янщині простягаємо долоню... Ізраїлеві, старшому братові, братерська пошана і поміч на шляху до його вічного і

дочасного добра. Рівне в усім право"... А на однім з таких свят в Парижі німець Евербек кричав: „демократія німецька подає польській демократії руку... Спір про границі зникне, коли справу розважатимуть з точки погляду братерства і взаїмних уступок"¹⁰).

Ось вам виривки, щоби дати поняття про те, повітря, яким дихали прекраснодухи 1848 року і яким дихали їх спізнені епігони з часів революції 1917 року на Україні. Скільки наївної романтики крилося в тім потоці дзвінких і безплідних фраз! Скільки нічим не оправданої смішної віри! Як жеж тяжко, незабаром, відбився, по тім бенкеті, в головах його впорядчиків „катценяммер", або (вираз Котляревського) „вчорашній чад"... Але голови наших соціалістичних провідників, що жили і діяли не в 1848 році, а значно пізніше, мимо тисячів розвіяних оман — всеж були вщерть засмічені тими фразами. Тому в час вибуху 1917 — вони перш тільки і робили, що „протягали братерські долони" російській демократії, „сердечно обіймалися з нею", „в ім'я спільної правди", раділи „великим днем згоди", не забуваючи, як ті польські легіонери, і „старшого брата" — Ізраїля. Бо „нема ж поділу між українцями і росіянами, які кохають свободу"... Приспали себе і — що було гірше — свій народ нездійсними оманами, щоби нагло, його, „окраденого, в огні", збудили страшні події...

Хто читав „Відродження нації" Винниченка, цей з нічим не зрівняний документ маніловської прекраснодушності і демократичного кретинства, — той має добре поняття про цю безпардонну, закохано-ентузіастичну, обурюючу ментальність тодішніх лівих Маратів... Якими довірливо-розкоханими очима споглядали вони на „вздорнуту на дыбы" революційну Росію, з червоним вершником на хребті, як вона готувалася до нового полтавського рейду. Росія, переражена програною війною, відпадом і революцією „окраїн", яких уважала за вічних підданих, — ошаліла від образи, лютя і злоби. І до такої Росії — протягалася братня долоня згоди наших Маратів... Якби вони знали, що цю долоню нова Росія стисне як долоню Дон-Жуана камінний командор!..

Але навіть тоді віра в братерські стиски долони російського командора не була оправдана. Хоч би тому, що не тільки в 1917, але і в 1848 були такі, що бачили наївність такої віри... Як Вакунін до Лелевеля, так з протягнутою долонею підходили висланці ліберальної Росії тоді м. ін. і до Міцкевича. Але він відповів їм інакше. Відповів пригадками про заслання своїх земляків, про Сибір, арештантські роти, про різки, тілесні кари, про те, як „знущалися ви над вашими братами слов'янами" за царату. „І що ж ви тоді робили?" — питався він, — „чи піднесли братерський голос? Чи вказали цареві, що тут помста, нелюдська несправедливість? Ні! Ви були йому знарядом і поміччю! Відійдіть геть від мене, царські наймити! Змийте перш плями з крові Авеля на руках ваших, — а тоді щойно, як слов'яни, приходьте на пограду до вільного слов'янина"...¹¹).

Коли Міцкевич майже сто літ тому кидав такі сло-

ва в обличчя російської ліберальної демократії, чому того не зробили наші ліві Марати в 1917 або в 1918? Може та демократія не показала ще своїх зубів? Показала, ще як! І перед війною (Струве, Мілюков і пр.), і з вибухом революції. В одній часописі читали ми спогади про розстріляного большевика Григора Пятакова, що добре дався нам взнаки. „За перший день масового терору (в Києві), жертвами Пятакова впало 20.000 українців... В числі жертв були визначні українські соціалісти-революціонери... , які повірили в большевицьку самостійну Україну та лишилися в місті, щоби пристати до большевиків"²¹)... Чому по таких фактах — а скільки їх було тоді! — не тільки тоді, а ще тепер, на еміграції представники тих власне партій, які теж падали жертвами пятакова, не переставали розмовляти з большевиками (як Винниченко) або признавати, що в праці большевиків на Україні — було „все ж таки багато позитивного" (Трудова Україна с.-р. шаповалівців в Празі)? Чому писали, що „московський большевизм спричинився в нечуваній мірі до поширення класової свідомости серед робітництва Росії і поза нею і що це його велика історична заслуга"? Чому писали, що „розмови про „чужість" і „окупаційний" характер радянської влади на Україні треба вже залишити"¹³)? Що ця влада, отже наша „рідна"? Чому скавулять мов щенята? Чому не кликали вони большевиків несамперед „змити пляму від крові Авеля на руках"? Чому, непримушений, стискав ту закрівавлену руку Каїна М. Грушевський? Чому ідея патріотизму, ідея „отчизни нашої", „козацької отчизни", така голосна і гаряча у Величка — вмерла в душі тих людей? Чому на її місце виплинув дух комбінаторів? Ненависть до насильства теж була двигуном всякої революції. Чому ж революційні соціалісти радикали старанно уникали в своїй пропаганді „тонів ненависти до чужого народу"¹⁴), цебто народа-убійника?

Відповідь на ці питання привели б нас в круг загадок чисто патологічної природи. Але не про відповідь йде мені тут, про ствердження факту, що люди, з такою душею не могли, не могли хотіти — роздмухати той пожар, який вибух на Україні з упадком царату, і який міг би стати новою — вже антимосковською Хмельниччиною.

Мільйони розпорощених енергій, затасних бажань, причасного гніву, оправданого віками гнету, енергій з великими позитивними ідеалами, які ту масу одушевляли, — чекали магнету, який зібрав би їх докупи, щоби лявіною скинути на голову здихаючої імперії. Чекали, щоби по всій Україні пішов клич подібний до того — „Прокинься Фляндріє!" Того клича не було. Його накинула провідникам сама нація, почасти проти їх волі і бажання, в часі, коли година до найкращої мобілізації тих почувань була вже втрачена.

Інакше робили провідники російської революції супроти нас! Під якою наліпкою — не важно, — але завше, від самого жовтня вони розпікали до білоти ксенофобію своїх мас. Вони, як Петро Мазепу — вішали in effigie Пуанкаре, Чемберлена, Фоша, вішали чужинців! Збуджували ненависть своєї маси не до ка-

піталістичної, а до Європи взагалі. Кликати до обори країни — проти кого? Проти чужинців! Тут була просто інтензивна проповідь не класової боротьби, а ворожості до чужинців як таких, мобілізація одичених від царату ксенофобних інстинктів маси, така зрозуміла у війні на витереблення...

На нас теж сунули з Півночі акули червоного імперіалізму, червоні Піти, Кобурґи і Чемберлени, хоч і називалися Муравйови чи Пятакови. Але чому ж у нас, навіть в розгарі боротьби — п'ятувалося ксенофобію як злочин? Чому не висунуто гасло боротьби з чужинцями незалежно від класової приналежності? Чому — по стількох досвідах — ще тепер, всякого, хто хоче заглянути життєвій правді в очі і протиставити ментальності Пятакових таку ж саму нашу, єдиний спосіб зломати тамту, — чому всяку таку людину зневажається, уподібнюється до власної мізерності? От як, напр., в одній статті, — про Лесю Українку, з якої зробили „противницю всякого фанатизму” і апостолку „конечної потреби братерства з другими народами”¹⁵).

Повторяю, це вже пахне патологією. Але ця патологічна ментальність пояснює, чому наші ліві Марати, наділені нею, не здолали протиставити фанатизмові Пятакових — такий же свій, чому великі підшкірні вибухові сили нації — лишилися невикористаними.

Ці Марати ставляли питання революції в зовсім іншу площину. Є кепські і добрі чужі соціалісти, є кепські і добрі Троцькі, є кепський і добрий московський синод, є кепська і добра московська демократія. Тому — завше треба простягати руку і наставляти на всякий випадок уста для поцілунок. Не можна знати, ану ж прогавиш нагоду „великого дня згоди”...

За рідкими виїмками — соціалістичні провідники, що кермували нашою революцією, — не ставляли ніколи питання революції (хіба з мусу) — в площину неминучої боротьби і неминучої проби сил. Чому Енгельс одверто проголошував, що нічого великого в історії ніколи не сталося без ужиття сили? Чому одверто говорив про „гевальт” і її закони? Чому про це недвозначно говорив Лясаль? Чому відгомоном грає ця прадавня мудрість у Шевченка, або ще в „Енеїді”? Бо завше вже такий закон, що „вовк овець смиренних душить, коли в кошару завита”, що „курчатам тхір головки сушить, без крику мозок висмокта”... Чому дзвенить цей суворий закон життя в „Граматиці” Мономаха, який епічним тоном розповідає, як то „Бог ни поможе і святая Богородица, і ізбиша девятьсот половців”... Чому в нього сила проти варварів оправдана, а її благословляє Бог? Чому цей мотив вічної боротьби, як чогось єдиного, що оправдує життя, — дзвенить у Стефаніка, що „доки ми ті сміючі очі (вояків) закопуємо, доти і наша межа буде”?.. Доти! Не доки встановимо її спільною інтерпретацією Маркса чи Леніна в „великий день згоди”. Чому проти більшевизму не уживалося в нас мови, наприклад, культурного француза:

— „Я маю велику пошану перед життям навіть супроти хробака земного і істот, якими погорджую. По-

шана перед життям, але пошана та перестає ділати там, де нікчеми хочуть зневажити життя інших. Для цих нікчем я пропоную витереблення. Чи жертви яких звірів не можуть послуговуватися проти них бомбами, кулеметами? Вбивайте, як вас вбивають... Витеребляйте нікчемну наволоч, що трактує вас як псів. Покажіть, що нікчемну пиху насильства теж може досягнути наша помста, коли ви рішешся на насильство. Хто жив з погорди до інших, з насильства і зневаги... треба щоб він впав жертвою насильства, зневаги і погорди”¹⁶).

Думаєте, що це сказав якийсь запеклий фашист? Ні, це сказав Андре Сюарес, який ненавидів Гітлера, а Герінга інакше не звав як Горілем... Але така є душа француза, яка прокинулася в нім за Жанни д'Арк, в 1793, в 1914 р. — і яку збудити в нас навіть тепер, уважають Марати нашої революції — за злочин проти „гуманності”... Чому слова, подібні до слів Сюареса — як горох від стіни — відлітали від твердих чол лівої „еліти”? Чому супроти жорстокої „правди” Енгельса, Леніна, Пятакова — „гуманісти” земляки все лиш бідкаються, що „життя таке жорстоке”, що „Так багато недовір'я, ненависти, антагонізмів намножилося серед людей, що недовго ждати, а будемо мати (властиво вже і маємо) формальну релігію оснований на догмах ненависти”...

Чому тій релігії, релігії боротьби з злом, без якої згинемо в цім світі, протиставлялася, навіть в часи змагання з більшевизмом, проповідь: „циролюдського соціалізму, опертого на етичнім, широко-гуманнім вихованню мас народних, на поступі і загальнім розповсюдженню освіти”...¹⁷), навіть коли сам автор цієї проповіді заміняв її на вогненні кличі свого „Мойсея”?

Чому релігії голої сили Півночі — протиставляємо досі проповідь прекраснодухів 1848 року чи їх наслідувачів з нашої революції? Чому в 1917 р. в момент, коли життя цілого народу було поставлене на карту, коли треба було протиставити одне — другому, коли треба було апелювати до сили, щоб її протиставити насильству орди, що йшла на Україну, — чому в такий момент харамаркали про порозуміння „братніх народів” і про обійми з бандитами? Чому проповідували, — що життя не джунґлі, що один люд завжди буде справедливий до другого („брати-соціалісти”, „брати-хлібороби”), що ніколи сила не є порядкуючим елементом, а „згода і культура”...

Марати революції 1917 р., як взагалі наші соціалісти вродилися з душено — феллахів, з душено кволою, слабою. Ця слабість не дозволила нашому феллахству розгорнути в тривожні часи 1917 р. прапору, за яким несвідомо тужила маса...

А їх прапор не міг гуртувати коло себе. Не був він ні протисоціалістичний, ні протимосковський, ні протиімперський, ані висував боротьбу як конечну засаду життя. Доба висунула завдання на місце старого, поваленого, будувати новий — власний світ. Соціалістичні Марати — не знайшли гасла, в ім'я якого можна було успішно згуртувати націю. Їх половинчі ідеї — це не був динаміт, якого потребувала революція.

Не новий світ, а поправки до старого проповідували вони. Не всякий зайда — був ворог, лише — пан. Не всі чужинецькі партії ворожі нам, а — деякі. Не всяка імперія ворожа, а лише централістична. Щось спустимо ми, щось вони — і якось то буде!

Соціалістичні Марати, яким довелося провадити революцію мали панічний страх перед прогресивними табу. Ми б за „садок“, але ми ж не буржуї! Ми б і за Церкву, але ж ми не клерикали! Ми б і проти Троцьких, але ж ми не антисеміти! Ми б і проти Росії, але ж ми не шовіністи! Чом не протиставили вони — як писав Карлейль — Боку Правду, свою правду — брехні диявола, брехні чужинця? Чому не створили нову породу людей — як колись у Франції — повну, як писав Маколей, „фанатичного захоплення, дикого завзяття і зухвалої жадоби обновити світ“?

Вони не любили нічого пристрасно, ані нічого не ненавиділи... Вони, в багатьох, були чужі історичному інстинктові широких мас. Що дивного, що той інстинкт вони вагалися викликати на поверхню, що боялися, що потім не дадуть йому ради. Ми в 1917 р. теж, як англійці в 1789 мали перед собою страшного ворога, заборчу революцію; нам теж треба було протиставити секті — секту, засліплену в своїм ідеалі, безкомпромісову супроти того, що ніс на Україну новий вершник на хребті Петрового коня... Така секта могла б пірвати зовсім інакше масу, яка так прагнула її, готова до посвят і ентузіазму. Як слушно писав Лімановський — „в усіх революційних рухах, в усіх боях за свободу, а навіть в релігійних війнах, завжди бачимо в перших хвилинах найбільший запал, найбільшу жертвенність і посвяту. Змарновання перших хвилин ентузіазму є страшним злочином проти нації“¹⁸⁾.

Матеріал був чудовий. Лише його треба було видубути на поверхню. Треба було „розрити могилу“, про яку писав Шевченко, з закопаними духовими скарбами князівської і козацької доби. Коли ми знали, що є Бог, що є рідний край, що є нація, що свій а що чужий, що є слава і пригода, нагорода і — кара, милосердя, але — і безпощадна кара... Матеріал був чудовий. Він був вартий наших Де Костерів, Руже де Лілів, нових Богданів, Кромвелів... Треба було хотіти того — чого хотіла підсвідомо маса — перевернути ворожий світ догори ногами і знати, що лише силою це десться зробити... До цього душевне наставлення, переважно соціалістичних провідників революції не було підготоване...

Тому революції бракло стилю. Коли ми захочемо шукати стилю французької революції — ми розгорнемо декрети Конвенту, прокламації Бонапарте, промови Сен Жюста і панфлети Марата... В яких декретах, в яких листах і памфлетах, в яких промовах нашої тодішньої еліти шукатимемо ми за правдивим стилем нашої революції, яка б не робила з неї не бунт плебея а національну революцію? Там ми того стилю не знайдемо. Щоби знайти його — мусимо пригадати Крути, Базар, зимові походи, повстання отаманів, Соловки, в'язниці Чека. Мусимо звернутися до великого многоголового аноніму з Шевченком, з шли-

ками і оселедцями, що заповнювали собою армію і повстанські загони, до великого аноніму, перед якого пам'яттю кожний в ці роковини встане з пошаною... Щоби знайти стиль нашої революції, мусимо його шукати в чинах маси, не в заявах соціалістичного проводу, який тим чинам не дав адекватної організуючої формули і кличів. Там, в наших масах народних — революція, що йшла з Москви — гасла, її утопії будили жах, методи — обурення й огиду, її гумор — погорду. А в соціалістичній інтелігенції? Московській революції вона протиставила — „Соняшну машину“ (Винниченка) — як утопію „Соняшні клярнети“ (Тичини) — як методу, соняшні чи вишневі „Усмішки“ (Вишні) — як гумор.

Тепер гуманісти, опльовувачі дійсних наших традицій виють з подвійною силою. Чіпляють модні наліпки і намагаються під фальшивим стягом — знову провести в народ збанкрутовані гасла. Кажуть — світ хутко отямиться! Інтермедія большевицька кінчиться! Наступлять знову часи, коли спори поміж народами полагоджуватимуться взаємним порозумінням... Хай вчасна смерть заощадить їм оглядання нової Росії, що вже брикає в утробі большевицької! Національний большевизм, чи краще — збольшевизований націоналізм — це буде щось страшніше за царат і за його чорну сотню. Це буде дика реакція ображеного, побитого, обуреного в своїх снах про панування над світом, переляканого стратою окраїн — російського народу... Тоді щойно зрозуміємо ми, що значить боротьба на життя і смерть. Що таке вовчий апетит народу екстермінатора.

Не гадаю, щоб так легко було „затоптати ніжками“ чи заговорити язиком імперіалістичну Росію, але все ж ця Росія буде знищена. Хоч і не скорше, аж зрозуміємо, що здійснення цього велетенського завдання вимагає інших людей, людей іншої породи... Людей, які звернуться не до мальованих, а до правдивих, засипаних „рідним“ туподумством, традицій нації; які віднайдуть правдиву її душу; заапелюють до інстинктів сильного і молодого народу. До тої душі, яка відгукалася в його історичних чинах, в писаннях Мономаха або Величка, Шевченка, Руданського, Стороженка, Стефаніка, Лесі Українки, поетів „Вістника“. До тої завороженої й приспаної червономі знахарями душі нації, яка, мов голодний вовк, прагне увільнитися з нерозритої могили, з клітки, куди її замкнули — драгоманівство і рутенство. До національної душі, яка майже ніким не кермована, таким чудовим вогнем спалахнула в 1917, вириваючи німу пошану, а часом крик люті і жах у тих, що галапасничали на її тілі.

Нове плем'я провідників повинно повстати, дійсно рідне нашій народній стихії. Таке ж велике, як вона. Щоби інакшими буквами записати в історії новий 1917 рік.

ВІСТНИК, Квітень 1937

8) Histoire d' Herodote L. VIII.

9) Хрестоматія церковно-словенская и древно-русская, Відень 1854 ст. 168.

Михайло Кушнір

КАПІТАЛІЗМ І БЕЗРОБІТТЯ

Одною з найповажніших болячок капіталістичного господарства, яку воно даремне намагається побороти, — є економічні кризи та безробіття. На цьому тлі спостерігаємо, як у лоні ліберальної школи назриває характеристичний ревізіонізм. Очевидно, що це не є в спроможності розв'язати проблеми, але все ж таки це намагання є знаменне тим, що воно покидає дотеперішні позиції капіталізму, висловлені в поглядах т. зв. класичної школи. Ці погляди продовж довгого часу, були незрушимою евангелією капіталізму. Згадані переміни, що кульмінують у полеміці між давньою класичною школою й новою, т. зв. кійнісівською школою, незвичайно цікаві й саме їм хочу присвятити декілька рядків.

Класична школа, в якій теорію безробіття зараз репрезентує А. С. Пігу (Артгур Цеціл Піґоу), — стоїть на становищі, що економічна рівновага існує тоді, коли заробітня платня устійнюється на такому рівні, який відповідає з одного боку запотребованню на робочі сили, а з другого боку кількості стоячих до диспозиції робочих рук. Захитання цієї рівноваги викликає безробіття, — означає, що або запотребовання на працю є замале у відношенні до існуючого надміру робочих сил, або, що є забагато робочих сил у відношенні до існуючого запотребовання на працю, що врешті виходить на те саме. Ціна не достосовується автоматично до цих питань, бо тут існує ряд чинників, що впливають гальмуюче, як контракти праці, діяльність професійних союзів і тому подібне. Проте, на думку Піґо, вистачить тільки знову закріпити платні в позиції рівноваги, щоби запобігти безробіттю. Бо тоді, внаслідок відповідного обниження платні, збіль-

шиться попит на працю, і надвишка робочих сил, не зайнятих досі, знайде знову працю').

Але дійсність виявила, що обнижування платень не доводить до ліквідації безробіття. Зайво буде додавати, що цього роду засоби ліквідації безробіття були дуже некорисні для робітників, бо в періоді безробіття приносять обнижку й так невеликих їх заробітків.

Зовсім інакше пояснює проблему безробіття інший англійський економіст — Джан Мейнерд Кейніс (J. M. Keynes). Він розрізняє три типи безробіття: добровільне, яке існує тоді, коли робітник може дістати працю, але не користається з цієї нагоди, з уваги на надто низькі платні, далі — фрикційне безробіття, яке існує завжди. Воно виникає з цього, що в суспільстві є завжди деяка кількість людей, які шукають праці, або міняють своє заняття, або з тих чи інших причин тимчасово не зайняті. Врешті, — недобровільне безробіття. Це тоді, коли робітники є ладні прийняти кожную, навіть найнижчу винагороду, але помимо цього, вони не можуть найти праці. Щойно це безробіття на думку Кейніса, є властивим безробіттям. Для вияснення цього явища Кійніс творить нову теорію. На його думку — рівень затруднення залежить від тенденції до споживання й рівня інвестицій. З черги рівень інвестицій окреслюють: відсоткова стопа й крайня видатність капіталу. Нахил до споживання є вищий в убогіших верствах суспільства, а спроможності до задоволення його невеликі, бо одиниця з низьким заробітком може заощадити, в найліпшому випадку тільки небагато. Для регулювання споживання Кейніс радить пересувати доходи від багатих верств до бідніших, змагаючи до більш рівномірного їх розложення. Таким чином, була б скріплена здібність суспільного споживання, якої послаблення викликає застій, кризу в промисловості, а з ними і безробіття.

Другим чинником, що має вирішальний вплив на рівень затруднення — є інвестиції (вклад капіталу у виробництво), висота яких залежить від відсоткової стопи; мова тут про капіталістичне господарство. Кейніс твердить що відсоткова стопа має постійно автоматичну

10) В. Limanowski — Historja demokracji polskiej w еросе porozbiorowej.

11) Тамже.

12) Новий Час 5 III 6. р.

13) Нова Україна 1923 У. Об'єднання 1924 і статті В. Левинського і А. Жука.

14) К. Пушкар — Націоналізм, стор. 6.

15) Жінка, 15 II.

16) Andre Soares — Valeurs p. 366.

17) Слова І. Франка.

18) Op. cit.

тенденцію до надмірного зросту, й тому держава повинна принорювати засоби, що мають на цілі вдержати відсоткову стопу на можливо низькому рівні²). На маргінесі варто замітити, що Кейніс перший, мабуть, із ліберальних авторів реабілітує схолястичну засаду, що забороняла брати відсотки й боротьбу з лихвою, яку Церква вела в середніх віках. Ліберальні економісти вважали, що це було непотрібним і необоснованим гальмуванням свободи й господарського розвитку. А деякі з них доходили навіть до висміювання так „назадницьких” і відсталих поглядів Церкви. Теорія Кейніса кидає на цю проблему цілком нове світло. Вона тлумачить шляхом вияснення механіки господарських процесів, чому то побирання надто високих відсотків є, під господарським оглядом шкідливим явищем³).

Як засоби, проти виникання безробіття і господарських криз — Кейніс пропонує: ведення державою політики публічних робіт та підтримку приватних інвестицій, що не тільки дає працю безробітним, але впливає теж на зріст zatrudнення й добробуту, викликаючи цим шляхом загальне господарське оживлення. Далі Кейніс вказує на цілий ряд засобів із ділянки грошової політики, що прямують до господарського оживлення. Далі Кейніс вказує на цілий ряд засобів із ділянки грошової політики, що прямують головню до цього, щоб утримати низький рівень відсоткової стопи та щоб шляхом відповідної господарської політики впливати на формування рівня цін і платень. Кейніс одначе ніколи не пішов аж так далеко, щоб пропонувати які небудь засоби, що ведуть до соціалізації знарядів продукції. В його концепції інтервенція держави не може в нічому нарушувати існуючий устрій, а тільки безпосереднім шляхом впливати на його функціонування. В тому значенні Кейніс є засадничо оборонцем ліберального капіталізму. Він є переконаний, що помимо глибоко сягаючих труднощостей — цей устрій можна утримати, бо він є найкращим господарським ладом. Кейніс, мабуть, не добачує, чи не хоче признати того, що випрацьована ним економічна система говорить, що капіталістичний устрій не є спроможним забезпечити правильне функціонування господарського життя. Бо коли є потрібна постійна державна інтервенція, щоб уник-

нути виникання хронічних криз — то цим підважується основну засаду капіталізму: господарська свобода.

Критично розглядаючи теорію Кейніса, можна зауважити, що господарський лібералізм не доцінював того, що господарське життя, як предмет економічного пізнання, є комплексом явищ надзвичайно складних, про що не слід ніколи забувати. Схопити його в якінебудь загальні правила й рямці, які могли б мати якусь наукову вартість, є тяжко, тому вчені з кінечности мусять послуговуватися якоюсь спрощеною моделлю господарського життя. Клясики економії вважали, що господарські закони мають постійність і незмінність, подібно до законів астрономії й фізики. Клясична школа економії грішила надто великим спрощенням, а в добавок вона спиралася ще на господарську модель, витворену теоретиками, які мали перед очима образ господарства XIX століття, — образ епохи нового господарського лібералізму. Основні недоліки цього устрою унагляднила щойно велика криза капіталістичної господарки в тридцятих роках. Ця криза і труднощі, які тоді виникли, дали Кейнісові фактичний матеріал до опрацювання нової теорії безробіття. Тому теж з уваги на сам предмет досвіду, теорія Кейніса є з кінечности зв'язана з конкретними господарськими й устроєвими умовами, в яких Велика Британія перебувала в періоді між двома війнами.

Оцінюючи концепцію Кейніса з християнського погляду — можемо ствердити: Кейніс, який при допомозі чисто господарських аргументів виказав невиваженість клясичної економії, сам вказує на інші чинники, що мають вплив на рівень платень і zatrudнення. Розумне керівництво господарського життя може, отже, шляхом вмілої політики запобігти нещастю безробіття. Під цим оглядом теорія Кейніса є значно ближча християнській концепції, хоч її автор не зумів ще вийти з зачарованого кола капіталістичного способу думання, бо і в нього змагання до найбільшого зиску є основним мотивом господарського діяння. Кейніс бере до уваги суспільні й моральні чинники в господарському житті тільки в дуже незначній мірі, а проблему безробіття ставить майже виключно в чисто господарську площину, а цілу проблему зводить до того, як забезпечити справне функціонування

М. Чировський

ЗДА І ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНЬОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ СПІВПРАЦІ

Проблема господарської міжнародної торгівлі часто дискутується не тільки на шпальтах щоденників і журналів вищого й нижчого читацького рівня, але й пересічним громадянином, підприємцем, робітником і споживачем. Це говорить за актуальність цієї теми та її наростаючу вагу. Друга ділянка міжнародної співпраці, а саме міжнародне фінансування менше поширене в дискусії. Але не тому, що воно менш важливе в сьогоднішній час, а тому, що воно більше скомпліковане і менш зрозуміле пересічному громадянину. По суті речі, питання американської господарської співпраці зі світовою економікою наростає з дня на день, а причини цього є подвійної природи: економічні й політичні.

І хоч міжнародна торгівля й міжнародний обмін завжди полонили увагу американського громадянина, то все ж таки від давна, ще з колоніальних часів, здавалося, що американці, знаючи дуже великі можливості свого континенту, присвячують більше уваги своєму домашньому ринкові, як можливостям міжнародної господарської співпраці. Ледве чи можна з певністю сьогодні твердити, що політичний розум чи інстинкт самозбереження, чи економічна спекуляція спонукали творців американської конституції поставити ставку на великопростірну економіку народженої нації,

господарського апарату капіталізму, щоб протидіяти явищу примусового безробіття. І можемо ствердити, що хоч вже від кільканадцяти літ багато капіталістичних країн застосовує в практиці поради Кейнса, — здобуті ним висліди не дають гарантії для цілковитого усунення безробіття.

¹) Arthur Cecil Pigou: „Employment and equilibrium — London, 1952; A. C. Pigou: „Income” — an introduction to economics — London, 1948; A. C. Pigou: „Keyne's” General Theory — London, 1951; A. C. Pigou: „The economics of welfare” — London, 1951; A. C. Pigou: „Essays in economics” — London, 1952; A. C. Pigou: „The veil of money” — 1950.

²) J. M. Keynes: „The General Theory of Employment, Interest on Money” — 1936.

³) J. M. Keynes: „A Treatise on Money” — 1930.

заборонивши конституційною клявзулею будь-які міжстейтові мита і стейтовий господарський егоїзм і партикуляризм. Засада була правильна і американська великопростірна національна економіка без зайвих торговельних перешкод, оживлена ідеєю свободної ініціативи одиниці, стала дуже скоро розростатися.

Але в цьому історичному процесі стався цікавий парадокс.

Американці, прийнявши ідею великопростірної економіки й засаду господарської свободи для внутрішнього ринку, застосували гострі форми меркантилістичного протекціонізму на зовнішньому ринку. Передовсім знаменито розвинена англійська промисловість являла собою дуже небезпечного конкурента, свобода міжнародної торгівлі у відношенні до Англії цілковито робила б неможливим будь-який розвиток молоді американської індустрії, хоч наявність сировини й робочої сили в Америці унагляднювали індустріальні можливості країни. Виходом із положення був тільки протекціонізм, тобто заборона імпорту продуктів з закордону, які можна було виробляти на домашньому ринку. І хоч вже з колоніальних часів американці живо партиципували в міжнародній торгівлі, купуючи й продаючи в Європі, Африці й Західній Індії, свободу цієї торгівлі принесено до деякої міри в жертву для розвитку домашньої індустрії, бо, властиво, зовнішні фактори теж впливали на це.

В час Наполеонівських війн американські підприємці вклали були більшість своєї енергії і своїх капіталів у міжнародну торгівлю, доставляючи сировину й харчі обом воюючим сторонам. Тоді теж розвинулася й американська торговельна фльота, яка успішно й довгі роки потім була в спроможності не тільки перевозити 80 - 90 відсотків власного американського імпорту й експорту, але ще й транспортувати багато на чужий рахунок і для чужих країн. Заплати, одержані від чужинців за корабельні послуги, були тоді значною позицією в балянсі ЗДА. В Наполеонівських війнах Англія, намагаючись знищити Францію, перестала була толерувати американську невтральність у війнах. Насильства над амери-

канськими кораблями повторювалися. Це знищило дуже прибуткову для американського купецтва торгівлю і вкінці допровадило до війни 1812 року. Війна у своєму висліді виключила довіз англійської індустріальної продукції до Америки. І так, розчарування в міжнародній торгівлі і брак індустріальної продукції привели американського капіталіста до думки започаткувати домашню промисловість, поставивши наголос на домашній ринок. Отже, зовнішні фактори і внутрішні рації, а саме господарська великопростірність і міжстейтовий обмін, що у великій мірі могли заступити міжнародню торгівлю, привели до подій дев'ятнадцятого сторіччя, коли то американський індустріальний потенціал став наростати.

Через ціле дев'ятнадцяте сторіччя господарській протекціонізм ЗДА ішов разом з їхнім політичним кредом ізоляціонізму. Зокрема американські фінансові й промислові кола підтримували протекціонізм, як єдино можливий засіб господарського розвитку. А тому, що ці кола політично скупчувалися й гуртувалися в більшості в республіканській партії і там їхні впливи були найбільш помітні, то й партія стала політичним чемпіоном протекціонізму. Найбільша натуга протекціонізму в ЗДА припадає на роки безпосередньо після Цивільної Війни, коли демократи, партія в більшості середньозаміжніх шарів, ворожа будь-якому обмеженню міжнародньої торгівлі, була розгромлена і республіканська партія перейняла владу в ЗДА. Вільна торгівля була в інтересі споживача й фермера, бо вона допускала в закордонну конкуренцію й нижчі ціни. Тому демократи були проти протекціонізму.

Під охороною мит і тарифів половини дев'ятнадцятого стороччя народнє господарство ЗДА виросло на світового економічного велетня, якому протекціонізм став непотрібним, бо обмежував господарські і економічні спроможності країни. Перед першою світовою війною вже західньо-європейські ринки стали серйозно боятися американської конкуренції індустріальних продуктів. За час першої світової війни ЗДА заманіфестували силу своєї економіки. Американська зброя, американські харчі й американський одяг у величезній мірі допомогли альянтам в перемозі, а згодом американський вояк задецидував війну. Америка досяг-

нула вершок своєї господарської потуги тим, що перестала бути міжнароднім довжником, а стала міжнароднім кредитором з величезними фінансовими можливостями.

В продовж короткого часу ЗДА зуміли не тільки сплатити всі відсотки й дивіденди закордонним інвеститорам в Америці, зокрема англійським, французьким і німецьким, але й викупити всі інвестиції з чужих рук і почали експортувати свої власні капітали до Полудневої Америки, на Близький Схід, на Далекий Схід і до Східньої Європи.

В наслідок американських інвестицій в різних частинах світу й величезного потенціалу американської індустрії й сільського господарства, платіжний баянс ЗДА став постійно позитивним, а американська позиція на міжнародньому ринку міцніла й добавляла до дальшого розвитку економіки З'єдинених Держав.

Але вже в двадцятих роках 20-го ст. інші країни стали від'ємно відчувати це надзвичайно сильне економічне становище американського народнього господарства. А саме — позитивний американський торговельний і платіжний баянс підніс міжнародню ціну доляра дуже високо і нестача його (доляра) в різних країнах утруднювала торгівлю з Америкою. Америка експортувала більше добра, як імпортувала й тому країнам, що купували в ЗДА, пекуче було потрібно долярів, які ставали щораз рідші й чимраз дорожчі. Англійський фунт і французький франк стали падати у вартості, а зокрема в порівнянні з доляром. Не диво, що британці перше застосували маніпуляційні методи в напрямі усталізування вартості фунта в пропорції до чужинецьких валют, а в першій мірі в пропорції до американської.

Відтак ЗДА, Франція й інші демократичні нації стали вживати засобів стабілізаційних фондів, щоб утримати свої девізи на відповідному рівні і уможливити міжнародній обмін добрами й послугами. Тому, що дії цих фондів часто собі протирічили, ЗДА, Англія і Франція уклали в 1936 році т. зв. тристоронній монетарний договір для згармонізування своїх міжнародних фінансових операцій. Все ж таки оці монетарні стабілізаційні фонди поодиноких держав і тристоронній договір, все ж затримували свобідну розгру на ринкові. Такі держави, як Німеччина, Італія, де політика уряду керувала і контролю-

вала економіку та Австрія й Польща, вживали девізової контролі, щоб запобігти свобідну розгру факторів дивізового продажу й попиту.

Розгін американського продукційного потенціалу в тридцяти роках збільшив рівнож потребу міжнародної торгівлі, яку стримував традиційний протекціонізм. ЗДА хотілося більше експортувати. І в кінці Кордел Гал, американський державний секретар розробив плян договорів двосторонньої корисності для збільшення міжнародного обміну ЗДА. Його думка була в основному така: Америці неможливо надіятися на більші екпорти, коли вона не викаже більшої готовості імпертувати й іти другим країнам на зустріч. Тим більше, що продукційні спроможності З'єдинених Держав перевищили на багато такі можливості всіх інших, навіть великих країн, як Англія, Франція в часі перед другою Світовою Війною. В першу чергу американський президент одержав в рамках закону про Умови Двосторонньої Корисності, повновласть укладати договори з поодинокими країнами, а щоб збільшити міжнародню господарську співпрацю, американські мита знижено на 50 відсотків. Впродовж одинадцяти років ЗДА уклали біля 28 двосторонніх умов, і товарообмін цих країн з Америкою дуже збільшився. Розуміється, що ті двосторонні договори не являли собою жадного навороту до цілком свобідної міжнародньої економіки в стилі чистого господарського індивідуалізму і лезаферу. Цілком противно, вони як і Американський Стабілізаційний Фонд, підкреслювали намагання американського правління контролювати міжнародні господарські дії, а то і дискримінувати до де-якої міри. До цього ще треба додати державні субсидії для американських експортерів пшениці й бавовни, що стояли в розрізі до поняття свобідного міжнароднього економічного обміну. Проте, ці події вказували на початок нової, в кожному разі більше вільної, міжнародньої торгівлі ЗДА і напевно відступ від традиційного протекціонізму. Внутрішньо-американські й зовнішньо-політичні й економічні фактори привели до великих перемін, що їх спричинили також події Другої Світової Війни.

(Закінчення в наступному числі)

ЧИ ВИ ВЖЕ ВНЕСЛИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА „ВІСНИК” НА 1958 р.? КОЛИ НІ, ТО ЗРОБІТЬ ЦЕ В ЛЮТОМУ.

ЗАЯВА РАДИ АНТИКОМУНІСТИЧНОЇ ЛІГИ АЗІЙСЬКИХ НАРОДІВ

Дня 26 грудня 1957 р. у Каїро за інспірацією комуністів відбулась Конференція Азійсько-африканської солідарности. Перед тим, в листопаді 1957 р. відбуто рівнож дві конференції: країн комуністичного бльоку та інтернаціональну комуністичну конференцію. На всіх тих конференціях розпропаговано нову комуністичну тактику в світі, так зв. „офензиву миру”, за якою слідує стратегія насильства. Беручи до уваги, що недавня Бандунгська Конференція принесла поразку для країн комуністичного бльоку, вони, комуністи підготували свою рідну комуністичну азійсько-африканську конференцію, пов'язуючи її з випуском советських „спутників”. Ця остання конференція відбулась під безпосереднім керівництвом Советської Росії, як комуністичне знаряддя інфільтрації субверсій та агресії в азійсько-африканському світі.

Заява Ради А. Л. А. Н. дає докладну аналізу комуністичної тактики, схваленої на азійсько-африканській конференції солідарности. В ній звертається увагу на стратегію Хрущова про мирну коекзистенцію, якою Кремль хоче прищепити неутралізм Азії-Африці, второвуючи шлях для їх підбиття комунізмом. Їх злочинна тактика в тій нечесній політичній грі, скерована проти ЗДА та інших націй Західного світу. Метою її є розбиття Пакту СЕАТО та Багдадського пакту, який недавно відбув свої успішні наради, де укладено т. зв. спільний пакт безпеки Азії та Африки проти поневолення їх комунізмом. Маючи на увазі ті комуністичні інтриги АПАКЛ, заступаючи 14 держав-членів, заявляє свободолюбному світові наступне:

1. АПАКЛ заявляє, що конференція солідарности Азії і Африки, відбута в Каїро, інспірована комуністичною Росією і Китаєм, які контролюють її та використовують у своїх цілях. Вільні народи Азії і Африки заперечують право Каїрської конференції репрезентувати народи Азії і Африки. На думку АПАКЛОК ця конференція є знаряддям комуністичної агресії.

2. АПАКЛОК осуджує старий колоніялізм Азії і Африки та визнає право на самовизначення тих народів, як рівних, як також підтримує ідею незалежності і свободи серед них. Разом з тим перестерігає перед новим колоніялізмом

Улас Самчук

„ІНЖЕНЕРИ ЛЮДСЬКИХ ДУШ“ СПОЧИВАЮТЬ

(Уривок з роману „Темнота”)

З початком квітня така група письменників в числі чотирнадцяти, дійсно виїхала до санаторії. Наперед в домі письменників відбувся бенкет. Столигнулись від їжі, пили вино, грали оркестра, говорили промови. Виступав сам Постишев, він казав: „Перед вами нові, почесні завдання, допомогти нам викоренити на цій землі дух провінціалізму, що міститься в понятті українського буржуазного націоналізму. Велика культура, яку створив російський народ, мусить стати культурою всіх нас. Розгромивши спротив куркуля, перевівши колективі-

червоної Москви — більш злочинним, який змагає до нового поневолення народів Азії і Африки. АПАКЛОК заявляє, що цей новий комуністичний колоніалізм мусить бути знищений.

3. На думку АПАКЛОК-у, мирна офензива країн комуністичного бльоку є зумовлена внутрішніми конфліктами і господарчими кризами, що змушують їх до такого кроку. Вільні народи світу бажать мирного співжиття, але протиставляться поширенню комунізму та комуністичної агресії, що безумовно змагає створити з тих народів нових советських сателітів.

4. АПАКЛОК визнає єдиний шлях для країн вільного світу, а саме — з'єднано боротися за визволення націй за залізною заслоною та вилінування комунізму. Лиш тоді народи заживуть справжнім мирним життям, в добробуті і свободі.

Як видно з повищого АПАКЛОК у своїй декларації стоїть твердо на платформі визволення всіх народів, поневолених комуністичною Росією. На світовому Антикомуністичному Конгресі, до якого готується АПАКЛ, мають бути з'єднані всі правдиві визвольні сили для визволення всіх поневолених народів за залізною заслоною та для боротьби проти комуністичної ідеології в світі, що є великою загрозою людській свободі.

Декларацію надіслано до ГУ ООЧСУ з відповідним листом, підписаним президентом АПАКЛ — Ку-чен-кан.

зацію на всі сто процентів, нашим черговим завданням є розгромити силу культурного спротиву українського антирадянського націоналізму. В цьому дусі мусять бути написані ваші майбутні твори”.

Письменників везено до санаторії у зовсім окремому вагоні. Не радили виходити на станціях. Не виглядати з вікон. Хтось сказав, що вздовж залізниці багато живих і мертвих трупів. Вони підповзають до потягів і простягають руки. На станціях їх також повно. Інколи до вагонів вривається сморід трупів.

Письменники сиділи на своїх місцях, ніби приковані за ногу, здебільша мовчали, читали, курили. Між ними мовчав, читав і курил (він тепер також курить) Андрій Мороз. Бич сидів коло нього і, не вважаючи на „побажання” не визирати у вікно, він весь час тут дивився. Інколи він одвертався від вікна, бачив кістяки в лахмітті, і не міг на них дивитися. Їхали через Полтаву, Пирятин, Золотоношу. Через Канів їхали возами при смерку, до санаторії добрались уночі...

Вечір. З-під високої, білої стелі звисає на електричному дроті лампка на сто ват. Довгий стіл застелений парусиновою скатертиною, на столі тарілочки, ножі, виделця, ложки. У великих, череп'яних мисках парує жовта юшка. За столом статечно сидять чотирнадцять „інженерів людських душ”. На передньому місці стоїть невідома, з обвітраним обличчям особа, що українською мовою з сильним російським акцентом, говорить: — Адже, товариші, я маю шану, ім'єнем місцевому партії, як також ім'єнем управління радгоспу ім. Дзержинського, привітати вас, як гостей у будинку цієї прекрасної санаторії, яку збудовано на пропозицію самова товариша Сталіна... (Всі голосно плещуть, на гасло „Великому Сталіну ура!” — всі встають і кричать ура). Реакційна царська влада не піклувалася письменником, а українському письменникові взагалі не було місця на землі, але наша радянська, робітничка влада, уділяла і уділяє письменникові багато уваги і огорнула його своєю теплою, батьківською опікою.

Далі промовець перейшов до пояснень обставин, серед яких наші гості будуть перебувати. Пояснив, що санаторія, у якій гості перебувають, належить до радгоспу ім. Держинського і являє собою один з найкультурніших пунктів всього радянського союзу. Сам радгосп побудовано під прямим керівництвом товариша Сталіна і він являє собою зразок культурного господарства не лише радянського союзу, але і всього цивілізованого світу. Тут гості знайдуть все, що може їх цікавити з ділянки народного господарства і агрокультури... Тому гості не мусять особливо відвідувати дооколиці населені місцевості, а їм вистачить якраз цього радгоспу. Промовець не забув також нагадати, що в цих палацах колись могли розкошувати хіба магнати та банкіри, а тепер все це віддано до рук найширших народніх мас та трудової інтелігенції... Славою партії, уряду і великому вождеві промовець закінчив своє привітання, всі встали, заплескали, оплески перейшли в овації і після того, всі почали їсти.

Прийняття було гаряче, але жовта юшка зовсім холодна, а принесене волове, тверде м'ясо також, а жолудьова кава „Здоров'я” так само. Єдині булочки були білі, свіжі і смачні.

І вже після вечері, коли гості намірились виходити, щоб подихати свіжим повітрям ночі, безіменний добродій між іншим зазначив, що відходити від санаторії трохи далі не рекомендується, в лісі іноді трапляються інциденти, як також не слід звертати уваги на тих волоцюг, що іноді сюди заблуковують... Вони вдають з себе голодних, але не вірте їм. Женіть геть ту сволоту. Ледарі, що не хочуть працювати і воліють вештатись по жебрах...

Ніч була велична, по-весняному міцна, рідко зоряна. Молодий, прозорий місяць, здавалось меншав, то більшав, ніби він гоїдається на припоні... Гуртами й поодинокі стояли гості, гомоніли потиху, вслухувались в темінні ночі, вдихали свіжість весни.

Тут же на подвір'ї вештався старий, сивий дід, видно сторож, і котрийсь з гостей його запитав: — Діду! А чи видно звідси Дніпро? — Було видно, тепер ні, — каже дід. — А то ж чому тепер ні? — питають далі. — Вежа отам була, — каже дід, та її зруйнували... — А трохи згодом дідок сам озвався: — Товари-

шечки, товаришечки! Ідіть, людоньки, спати. Зачиняємо. Випускаємо собак...

Мила несподіванка, всі здивовані... Друге здивування, коли гості побачили, що п'ятнадцяте місце в їх спальні, що здавалось зайвим, зовсім не зайве, а що на ньому спить та сама особа з вивітраним обличчям. — Мушу, вибачте, спати з вами, — заявив той. Нема місця. Ми закінчили цю віллу лише провізорично... Бракує засобів... — Всі прийняли це вибачення з приємністю. Люди розбиралися, вішали де хто міг своє убрання, стільців не було, вішаків не було, столиків не було. Кожний клав своє на своїй валізці, або і просто на підлозі... Говорили потиху про подорож, про весну, про останні вірші Тичини, про якогось орденоносця...

Почався відпочинок. Сонце зійшло живо, так живо, як це воно вмів робити в цей час. В кущах ще безлистих гомоніло птаство. Якась симфонія звучала в тому свисті, у тих переливах, у тих окликах. Це не був гімн, це була радість соняшного променю, переведеного в звуки. Це був спів тих соків, що поставали в землі і поволі обертались в барву, звук і запах. Пристрасна, благословенна соняшна тиша над Дніпром, і хочеться підставити долоню, щоб допомогти сонцю зводитись над простором.

Те ж сонце облило будинок санаторії, цегляні мури барвисто горіли в його проміннях, чотирнадцять років стихії працювали над ними, від чого вони вкрились смугами різних барв, що звисали вділ, мов потороччя. Довкруги не було ще нічого викінченого, купи глини, цегли і вапна лежали в різних місцях, валялось розкидане знаряддя. Андрій Мороз хотів було знайти щось з того, що він тут бачив свого часу, але від того не лишилось ані єдиного маленького знаку. Все змінилось, все прийняло інший вигляд, навіть само місце. Здається, вся та будова якось знялася з колишнього місця і перенеслася на інше... На гірше, на брудніше, на убогіше...

Гості з столиці скоро довідалися, що житимуть вони тут не так, як їм подобається, а що вони матимуть тут певний режим. О сьомій вставання, о восьмій сніданок, о дев'ятій спільна гутірка, о десятій спільна прохідка, або лекція. О першій обід. О другій відпочинок, а четвертій спільні заняття, о п'ятій чай, о сьомій

вечеря. При сніданку, при обіді, при вечері розмови. Крім того гості довідалися, що протягом цього часу (це має тривати місяць) з Москви прибуде ще один гість, відомий професор літературознавець Воронін, що прочитає кілька лекцій на тему: „Пушкін і революція”, „Белінський і його доба”, „Ленін і Толстой”, „Горький і Коцюбинський”.

Гості прийняли цю програму з ентузіазмом. Вже з першого дня почалася розмова на тему, „якою має бути українська література”. Розмовою керував добродій з вивітраним обличчям. Властиво всі мовчали, а говорив він сам. Говорив формою розмови, іноді жартував. Сказав, що українська література мала виконати велике завдання, але вона його не виконала. Чому? А тому, бо вона мало радянська. Поперше, вона мусить стати цілком радянською, тобто всенародньою. Подруге, час вже перестати скиглити, що у нас, мовляв, все не так, як у людей. Ні. У нас не так, як у людей, бо у нас краще. Ми передова країна світу. Ми перші показали світові, що це таке соціалізм на практиці. Ми досягли нечуваних успіхів в колективізації, індустріалізації, будівництві, господарстві, культурі. Нам нема чого учитись в інших. Навпаки. Інші прийдуть і будуть вчитись у нас. Мусимо знати, що життя у нас найкраще, найбагатше, найкультурніше. Це має бути всім нам зрозумілим, і ніхто тут не сміє нічого перечити, — казав добродій з вивітраним обличчям...

Всі слухають те оповідання уважно, кожний по-своєму. Хто повільно мішає чай, хто щось жує, хто нотує в нотатнику. Бич сидить на самому краю стола, схилив голову, смуга волосся вороним крилом звисає над лобом, впер погляд у чашку з чаєм і напружено думає. Майже видно, як під шкурою його напруженого чола, ходять думки, і можна з певністю сказати, що він не слухає і не чує добродія з вивітраним обличчям. А Мороз сидить рівно, майже байдуже. Нічого, мовляв, не сталося. Крає свіжий хліб, маже його маслом, їсть і запиває чаєм. А коли все скінчилося, і коли добродій з вивітраним обличчям своє зробив, Мороз встав і „від імени всіх присутніх товаришів” висловив подяку за точне, ясне, конкретне визначення напрямних для української літератури. Усі заплескали, всі вдоволені, один Бич поглянув на Мороза поглядом докору.

Вийшли на двір, на сонце. Розбрелись у різні місця побіля будинку. Пішов і Бич отуди, де стоїть буда з бляшаним димарцем і де певно живе отой вчорашній дідок. Бич любить всіляких дідків — щось невинне, добряче, безпосереднє. Бич не помилився. Дідок дійсно там мешкає і сидить на обрізку колоди з чимсь, схожим на люльку, в зубах. — Добрий день, діду! — каже Бич. — Добрий день, — озвався той байдуже. — Про що так думаєте? — питає Бич. — А! — відповів дід одним звуком. — Весна буде, га? — не вгаває Бич. — Буде! — каже дід. — Чого так журитесь? — питає далі Бич. — Га? — Чого так журитесь, питаю? — Та загризли он! — каже враз дід і підняв на Бича очі. — Кого загризли? — цікавиться Бич. — Та кого... Маємо он там помийницю... Так народ туди притьмом суне... Та мало суне — дохне там... Вийдеш ото ранком, а двоє-трьох й лежить... Надоїло воно ото... Тягай і тягай трупи... Так ото собак завели... Тепер його не підійдеш... Загризуть... — А чого ж, діду, той народ суне до тієї помийниці? — питає знову Бич. Дід глянув на нього з докором. — Ех! — відмахнувся досадно рукою. — Ума спитуєш. Ви писателі? — запитав він Бича. — Так, — каже Бич. — Так от і напишіть по начальству: он у Ліпляві жінок забрали... Дітей, кажуть, поїли. Отак і пиши: дітей! А вчора так собаки дівчинку загризли. Хотіла до помийниці... От воно як... — І дід понуро одвернувся, потягнув з люльки і поволі сплюнув собі на пазуху.

Микола Бич, здається, має, що шукав. Торкнувся пучками своїх пальців. У його очах біль. Живий, голий біль. Йому тісно і ніяково. У голіві рояться думки. — Ну, а як ви на те дивитесь? — питає знову діда. Дід нервово засовався і враз згорнувся равликом. А потім несподівано викрикнув: — Відчепіться від мене! Я вас не знаю, ви мене не знаєте! Я сліпий і глухий! Ідіть собі! Чого нас мучите? — І після цього дід одвернувся.

Гості з Харкова відпочивають, слухають лекції, ходять три рази денно їсти, бувають у радгоспі, їм показують корів, свиней, курей, оповідають скільки котра дає породу, які клопти з ними мають, як ними піклуються. Інколи гості просто гуляють... Там далі, нижче ще

Микола Щербак

ІЗ ЦИКЛЮ КРИМ

БАХЧИСАРАЙСЬКИЙ ВОДОГРАЙ

Грайливо ллеться через край,
Розхлопус проміння-блиски
І у знемозі ловить бризки
Бахчисарайський водограй...

Стою, дивлюся, повен дум...
Де чулася оця скорбота?..
Згадалось... Золоті Ворота,
Та водограй, та рідний шум!..

Кому ці скарги на землі —
У Києві й Бахчисарай?!
Кому шепочуть водограї
Свого журбу, свої жалі?!..

КИПАРИСИ

Ряд кипарисів у долині,
Немов тополі в Україні
Поривно рвуться в височінь,
Але внизу лягають тінь.

Чи не пускає сірий камінь,
А чи пориви замалі?..
Так ми здіймаємось думками
І зостаємось на землі...

НА МОГИЛІ СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО

Стуляє день важкі повіки
І падає, немов у морок.
Він тут замовк, замовк навіки,
Співець безсмертних співомовок.

Нема барвінку, ні калини,
Лиш кипариси рвуться вгору
Та часом вітер з України
Війне, прилине в пізню пору.

Зашелестить: — Розвійся, ноче,
Із надмогильним безгомінням!..
А вранці сонце спрагло хоче
Пробитися ясним промінням...

1940 — 1953.

є ліс — дуб, граб, липа. Ліс ще чорний, по ярах
ще лежить крига, лише бруньки берези та ли-
пи починають набрякати та місцями на сонці
витикаються проліски.

І гості ходять, милуються, вдихають запахи,
насолоджуються буттям. Не йдуть лише туди
далі, де видніються „мальовничі українські се-
ла з білими хатками” і не тільки тому, що їм
„не радять”, але й тому, що там нема куди ди-
витись. Усі знають: там смерть! Зараз он за
тією межею.

Федір Одрач

НЕСАМОВИТИЙ РЕЙД

(Закінчення з попереднього числа)

— Здавайтесь, парашутисти, а то кінець вам буде!
— хтось крикнув із-за клуні. Бо бачите, вони нас
прийняли, як большевицьких партизан. І тут став у
пригоді Вільде. Він крикнув: Майне лібен, вір зінд
унабгегеріге кемпфер! За клуною нашорошена мов-
чанка. Чиста німецька мова Вільде, здається, заско-
чила їх. Ми тоді почали домагатися від них Бергмана.
Вони не пускали нашого негодіянта. Ми тоді попро-
сили, щоб хтось з них прийшов до хати і тут ус
виясниться. По деякому часі виринуло із-за клуні
двох боївкарів з Ароном. Вони насторожено підходи-
ли до хати. Ми їм відчинили двері і — почалися пе-
реговори. Жидам, правду кажучи, вони не довіряли
і підозріло поглядали на нас. Вільде вони уважали за
німецького жида, хоч той з вигляду був найчистішої
крови німець.

— Яку ж ви маєте ціль?

— Ми, пане, не маємо ніякої цілі. Ми рейдуємо
тільки тому, щоб зберегти власне життя. Війна закін-
читься і ми тоді кудись виїдемо. Найрадіше до Палес-
тини.

— І заберете з собою свого коменданта?

— Як він захоче, заберемо, хоч, здається, він не
захоче поїхати з нами.

— Чи грабуєте?

— Ми чесні вояки, — озвався Шмуль. — Ми дуже
чесні вояки. Ми отак зголосимось до селянина і про-
симо: Вельможний господарю, в наших шлунках
бурчить. Коли ласка... чим хата багата. О, ми бу-
ли б дуже щасливі, коли б наші шлунки не бурчали,
тоді не робили б візит до сільських загород.

А в селі вже знали, що жида забльоквані в хаті.
Крізь вікна помічаємо якихось селян на подвір'ї, по-
тім появилися і жінки. Щось несли у вузликах. Вони
підійшли до вікон і почали нас гукати.

— А ми оце щось на виміну принесли. Може якусь
матерію маєте? Може взуття?

Боївкарі, було, хотіли розігнати людей, та як їх
розженеш, коли і боївкарі і всі вони свої люди. Жін-
ки з вузликами продерлися крізь боївкарську заставу
до хати і тут заскочено двилися на нас. Замість
жидів-гандлярів, побачили вони людей в німецьких
мундирах.

— Шановні молодіці, — почав Бергман. — Ми не
німці, ми тільки в німецьких одностроях. Цей он пан
(показав рукою на Вільде) вивів нас з кацету і ми
тепер гуляємо по світі Божому. О, ми дуже сумирно
гуляємо по світі Божому. Між поляками нам було по-
гано, бо поляки нас не люблять, тому ми казали: Пі-
демо до українців, вони нас зустрінуть хлібом-сіллю.
І ось ми вже між українцями.

— Ця недоречна балаканина не зробила враження
на присутніх. Тоді забрав голос волинський жид, Ай-
зик Цимерман. Він хоч і картавив, але вмів зачепити,
що так скажу, жіноче серце.

— Ми кацетники, нас німці били ґумовими палицями, морили голодом, немічних стріляли і потім палили в печах. Зимою, отак, наллють до величезного цебра води на подвір'ї кацету і парами виводять нас купатися в цьому цебрі. Мороз аж тріщить, а вони шмагають нас палицями по голому тілі і кажуть занурюватися у воду. О, дорогі мої, які то муки ми перенесли, які муки.

Він промовляв із чуттям і з приємністю ми помічали на обличчях не тільки жінок, але й боївкарів проблемски співчуття. Аж одна старша жінка непевним тоном: „Це ж мабуть за те, що жида Христа розп'яли”.

— Бабусю, ті, що нас мучили, — безбожники. Та вони не тільки жидів мучать, катують вони і українців, о як вони катують українців. Мого друга Сидора Андрусишина, українця, закатували на смерть.

Якась жінка, що була під стіною, в хаті, вхопилася за серце.

— Це був найліпший мій друг! Ділився він зі мною останнім кусником хліба. І тужив, тужив за своєю жінкою, здається, Наталкою і маленькою донечкою, здається, Ориською.

— Він! — зойкнула жінка. І роздирливе голосіння прорвалося в хаті. Аж на краю села затріскотіли поодинокі стріли, потім озвався кулемет. Жінки мерщій кинулися з хати. До старшого боївка підбіг якийсь юнак і сказав тільки одне слово: Поляки!

Банда польська луком підкралася під село і відкрила по хатах вогонь. Треба знати, пане Дуфек, що поляки з українцями ненавидяться до такої міри, що не знайдеться, мабуть, у світі сила, яка б змогла їх погодити. Поляків, пане, я добре знаю і деякі з них добрі люди, але шовінізм великодержавний Польщі мені не подобається. Вони взагалі не визнають українців, як окрему національність, а ті називають їх імперіялістами. Коли поляки заскочать в українське село, всі хати палають, убивають людей поголовно, від стариків до немовлят. Але українці не залишаються боржниками — дають гідну відсіч напасникам. І то як дають, пане! Я українців не знав, пане Дуфек, але коли я їх упізнав, я цілий час дивуюся, чому вони не можуть вивоювати собі державу.

Блюменкранц на мить зупинився уважно приглядаючись моєму обличчю.

— Пане ви зворушені.

— Я зворушений, це правда, пане Блюменкранц. Я заскочений вашою тверезістю та безстороннім міркуванням. Справді, поскільки поляки аж до такої міри жорстокі, українці цілком добре роблять, що дають їм відсіч. Я це розумію тому, бо ми, чехи довгі віки були поневолені німцями. Кожна людина хоче мати свою власну хату і стає ворогом напасника, який намагається привласнити цю хату.

— Я теж такої думки, пане Дуфек. І ми, жида, теж хочемо мати свою Палестину — хату для себе. І ми будемо її мати. Вже ми її майже маємо, бо наші люди б'ються і виганяють англійців з Палестини. Та біда тільки, що ми маємо багато ворогів. Нас колись мучили і били єгиптяни, вавилонці, еспанці, німці, а

в цю війну нацисти вигубили нас мільйонами. Ми велика кривава жертва, пане Дуфек.

— Я знаю про це, пане Блюменкранц. Тільки тайною є для мене сама причина антисемітизму.

Мій співрозмовник замислився а потім задумливо сказав.

— У нас, пане Дуфек, багато паршивих овець. Ці вівці, це кар'єристи. Візьміть до прикладу Троцького, Каменева, Зінов'єва, Кагановича, всі вони помагали валити царську імперію і потім самі хотіли бути володарями. А це велика помилка. Жид, що в чужій країні хоче бути володарем, це нещастя для жидівської людности. Ми, жида, де б ми не були, крім Палестини, ми тільки чужинці. А чужинець повинен бути не на горі, а внизу. Не повинен мішатися до справ, які не є справами жидівського народу. І от, режім одного дня в даній країні міняється, жида з гори скидають і за тим жидом, ланцюговим порядком б'ють без розбіру усіх жидів. Пане, я навіть так далеко посунався, що не затаю й того: чимало наших кар'єристів були і є енкаведистами і коли б Гітлер хотів їх використати, чимало було б наших людей ґестапівцями. І це суть нашого нещастя. Хай буде з поміж тисячі енкаведистів тільки один жид, місцева лядність побачить його і буде валити гори не на оцю паршиву вівцю, а на всю жидівську людність. Це помилка.

Ми хвилину їхали мовчки. Потім Блюменкранц зробив наворот до подій в українському селі.

— Нагла стрілянина цілком не збентежила старшого боївка. Видно, це не була перша сутичка з поляками в його рідному селі. Він тоді твердо сказав:

— Ми ще вам не довіряємо, панове. Зброю мушите нам здати. Як виженемо поляків тоді її вам вернемо. Це моє слово, а я слова дотримаю.

— Ми переказали сказане нашому комендантові. Вільде насупився. Він ще перепитав чи напасники справді поляки. Ми потвердили. Тоді задер голову (він таке робив, коли давав накази).

— Ну, мій вибраний народе, будемо битися. Полякен будемо бити. Якщо польська банда захопить село, нас не помилус, в кращому разі відбере зброю і голоштанцями нажене в світ широкий. Якщо ж ми поможемо українцям відбити поляків, вони нас не будуть затримувати. Зрештою, нам байдуже за кого битися. Готуйсь до наступу!

— Мені сумління не дозволяє, — непевно озвався горбун. — Я є чесний громадянин Ржечипосполітої, пане коменданте. Я проти поляків не буду битися. Я в Лодзі родився, там зріс, там мав ґешефт. Ні, я з поляками не буду битися.

— Беньо, в'язи! — скомандував Вільде. Але ми Шмуля не зв'язали. Тільки відібрали від нього зброю і передали боївкарям під нагляд. Я особисто сказав старшому боївкареві, що Шмуль дурень і що краще буде, як його посадите в цій хаті і хай він не виходить з неї поки не закінчиться битва. Вільде тим часом поділив нас на дві частини. Одною частиною я мав командувати під зверхністю старшого боївкаря, другу частину перебрав Вільде.

А поляки вже підповзли до перших крайніх хат. Боївка їх спеціально підпустила близько. Потім з укритих місць, із за рогів забудовань із-за тинів озвалися кулемети, автомати. Деякі поляки ось-ось уже досягали загорож, але на них посипалися гранати. Ми відкрили теж по них автоматичний вогонь. Аж дивимося, другою розсипною хвилею виринули з кущів поляки і поспішають першій лаві на поміч. І саме в цю хвилину десь від ліска затріскотіли автомати групи нашого Вільде. Поляки панічно почали відступати. Пане, вони там мали лазню. Перехресним вогнем косили ми їх аж мило було дивитися. Боївка здобула багато зброї. Було чимало з поміж поляків убитих. Тим, що грозив полон, покінчили самогубством. Нас, пане, село і інші українські села вітали як героїв. Люди обдаровали нас харчами, дівчата кидали нам під ноги квіти, діти вигукували в нашу честь похвали. Це був незабутній для нас день. Таким чином, проти своєї волі, ми стали союзниками українських повстанців. Якщо Армія Крайова розвідала про наш учинок, нам уже не могло бути місця на польських теренах. Тому то, під командою Вільде, ми вже свідомо почали посуватися на схід. Нам дано пароль і ми з цим паролем свobodно рейдували українськими селами та хуторами. Харчі ми вже тепер не здобували, в українських селах нас гостювали селяни з правдивою щирістю. І взагалі трохи дивно, яким чином, у незвичайно короткому часі у віддалених селах уже люди знали, що наближається жидівська союзна партизанка. Ті українці, пане, мають прекрасну розвідку. Найменша вістка блискавкою розлітається по селах і коли рухи підозрілих озброєних людей наближаються в те, чи інше село, сільська боївка, а то й вишколений відділ УПА вже в повній боевій готовності чекає на будьяку несподіванку.

Раз якось ми підійшли під велике село в Галичині, здається неподалік від міста Сокаля. Ще здалеку почули ми густі серії з кулеметів. Хтось, не було сумніву, наскочив на село. А тому, що тут села були виключно українські, ми рішили напасника налякати з заду. По стрілах Вільде відразу ж упізнав німецьку зброю. „Це „гольд фазанен“, мій вибраний народ!“ жартівливо сказав він. „Будем битися. Шмуль, ти будеш на краю лівого крила. Готуйся до розсипної!“

— Ай, пане коменданте, я з лівого крила не можу. Я не вмю добре прицілюватися. Я прошу поставити мене за Веньом, як йому щось станеться, я буду тоді стріляти.

Він тремтів від переляку і виглядав на гидку виліяну гуску. Я з обридженням відштовхнув його від себе. Він тоді відчув небезпеку і зайняв становище, яке визначив йому Вільде.

Коло села були якісь кущі. Ми тихцем підповзли до цих кущів і звідси побачили під селом німців, що залягли в ярку і обсипували село кулями. Із села теж стріляли по німцях, та кулі їх не досягали, летіли горою. Тоді Вільде дав знак і ми сипнули оливом з автоматів. У селі, видимо, вже зрозуміли, що прийшла підмога і посилили кулеметний вогонь. Серед німців

постала паніка. Човгаючись і відстрілюючись, вони поступалися праворуч, та Вільде кинув половину нас на край кущів і звідси ми рвонулися до наступу. Аж десь від шоси, запасові сили німців, почали метати в нас із гранатометів гранатами. Це помогло частині німцям утікати, але один з них попався нам у руки. Був це трохи лисий вояк з відділу якогось Ляндвіртшафту. Лице було у нього бліде, в очах панував жах. Він щось белькотів і хвалив українських партизанів. Тоді Вільде заговорив до нього по німецькому.

— Ми не українці, приятелю, — незлобно сказав він. До речі, я німець, але ці панове з Мойсеевого роду. Шмуль, чи ти жид?

— Я не бажаю чути від вас грубого тону, пане коменданте, — порскнув горбун. Він уже не тремтів від переляку, бо було вже після битви і тому в тоні його була задиркуватість.

— Веньо, мабуть застрелю цього осла, — звернувся до мене Вільде.

— Він заслуговує на це, пане коменданте, — сказав я, — та може ще поправиться. Нас уже так перетріпано, що навіть лихого жида слід зберегти при житті.

Вільде послухав мене і таким чином горбун і цього разу вийшов щасливо з халепи. Та коли появилася з села зв'язковий і коли ми почали давати йому знаки, позаду гупнув стріл. Я оглянувся. Полонений німець лежав боком на землі. З голови текла йому кров. Коло нього стояв з автоматом Шмуль і гриз зубами нижню свою губу.

— Так йому й треба. За мої муки так йому треба. Я собі присягнув, що за кацет помщуся на десятках німцях.

Вільде побагровів.

— Шмуль, що ти зробив? Ти безборонного полоненого застрелив!

— Це тільки початок, — бризнув слиною горбун. Він настовбичив цівку автомата у Вільде і, здавалося, ось-ось потягне за цингел. Вільде холоднокрівно почав підходити до нього; Шмуль нервовно поступався і кричав:

— Не підходити! Я вже стріляю! Ще одного шваба застрелю!

Але Вільде не зважав на погрози і в лобову ішов на горбуна. У Шмуля тряслися руки, він таки не зважився стрелити. Вільде тоді міцним кулаком дав йому стосуна у підборіддя. Лице горбуна викривилося, Вільде тоді другим стосуном звалив його з ніг. Горбун просився:

— Пане коменданте, пане коменданте, я вже більше не буду, я вже буду слухняний, я вже буду... Але Вільде безпощадно товк його ногами в ребра, в голову. Горбун борсався на землі і стогнав, але Вільде не мав милосердя. Був він страшний, якийсь несамовитий; ще ми ніколи не бачили його таким. Ми особисто переживали багато чого в кацеті, були свідками різних макабричних сцен, але ще ми не бачили такої люти на обличчі, яку мав Вільде.

— Пане коменданте, він уже непритомний, — певно озвався Бергман. Вільде тоді рвучко повернувся до нас. Обличчя мав викривлене.

— Гидото! — крикнув він. — Боягузи, негідники! Геть з моїх очей!

Але ми не пішли геть — ми всі стояли на струнко перед Вільде і мовчали. Ми знали, що Вільде мусить викричатися; ми знали ще й те, що він без нас нічого не вартий на чужому терені, як і ми теж нічого не варті без коменданта. Видно сама доля зв'язала його з нами, а нас з ним.

Село, якому ми помогли відбити німців, прийняло нас гостинно. Там ми й залишили півживого Шмуля. Вільде після розправи зі Шмулем був суворий і більше вимогливий. Він старався лявірувати між німцями, українськими повстанцями і червоними парашутистами, які тут уже подибувалися, бо фронт був десь на схід від Львова і біг кривою лінією на північ. Якось у ліску, неподалік від фронту Вільде покликав мене і Бергмана на нараду.

— Нам треба буде на щось рішитись, — сказав задумливо Вільде. — Що ти можеш доброго порадити, Беню?

— Я думаю, пане коменданте, що нам треба змінити курс і орієнтацію.

— А ти, Бергман?

— Ми мусимо нав'язати контакт із червоними. Українці ненадійні союзники. Червона армія і так скоро займе ці терени. Вертатися до Німеччини було б божевіллям.

По короткій нараді ми постановили за всяку ціну нав'язати контакт з червоними. Коли не вдасться зустрітись з парашутистами, тоді будемо старатися перейти за фронт, до большевиків. Ми вже не входили до українських сіл, а трималися осторонь. Коли червоні нападали на українських партизан, ми вже не встраювали в битву. Лявіруючи так, ми підійшли під сам фронт. Десь над річкою, здається Турією, на Волині, ми наткнулися на большевицьку стежу. Стежа відкрила по нас вогонь. Ми залягли і виставили білу хустинку — знак капітуляції. По короткому часі ця стежа нас завела до штабу корпусу червоної армії. Таким чином ми опинилися за фронтом.

— Ну і як же ви потрапили на Захід?

— Спершу нам енкаведисти не довіряли, але наше жидівське походження сприяло нам. Вільде був тут уже „жидом” з Німеччини. Нам запропоновано вступити до червоної армії. Ми погодилися, бо боялися, що могло б з нами бути гірше. Потім наспіла ще інша пропозиція: — Діяти в Судетах як червоні парашутисти. Ми з ентузіазмом прийняли цю пропозицію.

Нас ще взяли на тижневий вишкіл і потім літаком повезли вночі за призначенням. Таким чином ми стали большевицькими диверсантами далеко на тилах німців. Нас скинено на парашутах в околиці судетського села Корніц, неподалік від Моравської Тжебови. Там уже діяла червона партизанка. Ми з нею швидко скотактувалися і вона нам давала директиви. Одного разу (а було це в березні 1945 року), доручено нам зліквідувати лісничого Коха, що мав

лісничівку під селом Бескупіце. Вільде задумався і сказав:

— Ну, мої ви Соломонові лицарі, чи хочете вбити Коха? Цей дурень ще й досі вірить, що Гітлер переможе і проживає самотній на лісничівці. Такого дурня вбити, це не велика штука.

— Як треба вбити, то треба, — сказав Арон.

— А я кажу, що ми того дурня не будемо вбивати. І доручення тих там — для нас зеро. Ми будемо робити так, як нам подобається. І, зрештою, ми ж вільні воювати. — Він ще жартівливо докинув: — Такі, як на пустині ваші предки коло Червоного моря після єгипетської неволі. Шкода, що нема Шмуля, так би я йому доручив кланятися до золотого тільця.

Тож, замість нападати на лісничівку, ми манівцями почали посуватися на захід, бо фронт був уже на Шлезьку. Таким чином ми, не квалячись, мірою натиску фронту, рейдували на захід. Коли ми щасливо добралися аж за Пільзно, то переконалися, що зброя вже нам не потрібна. Ми продали її чехам за харчі, виміняли свої вермахтівські однострой на цивільний одяг і щасливо добралися до Баварії. Тут нас і застала капітуляція німецького вермахтівського командування.

— Цікавий рейд, — сказав я.

— Дуже цікавий, пане Дуфек.

Потяг саме наближався до Нюрнбергу. Пасажири прийнялися стягати з полиць свої валізи. Блюменкранц теж стягнув свою тяженьку валізу, коли потяг в'їхав на перон величезної розбитої станції.

— Промишляєте?

— Промишляю.

— Може маєте на продаж щось істинне?

— Істинне маю, але не на продаж.

Він підморгнув.

— Постачаємо.

— Кому?

— Комендантові. Він зараз у в'язниці. Його хочуть судити за злочин проти жидів, а ми, бачите, підкріплюємо його харчами і будемо в суді свідчити в його користь.

— Хто ми?

— Жидки, про яких я вам розповів. Тільки не знаємо, де проживає горбун. Ми комендантові стільки постачаємо харчів, що він і десяту частину не зможе спожити. Ділиться з іншими в'язнями і ми нічого не маємо проти цього.

— Ну, я вже йду, пане Дуфек. А ваша Прага гарне місто.

— Наша Прага оправду є гезка, — услід кажу Блюменкранцові, який швидко подався пероном до виходу.

Читайте і поширюйте суспільно-політичний місячник:

„В І С Н И К”

Хто забув внести передплату, поспішіть вирівняти свою заборгованість.

І. Хорольський

ЗЛОВІСНИЙ ВИСТУП ДУШОГУБА

Серед зливи писанини про ювілейні святкування в Києві „незалежності” Советської України”, данної з Петрограду у війні проти Української Держави, відновленої українською революцією, звертає увагу стаття І. Єрова в „Правді” за 21 грудня 1957 р. Написана вона нібито з нагоди 40-річчя чекістської сторожкості і пильності, спираючись на яку тримається імперія. Стаття суха, але кожне твердження в ній промовисте, вдумуючись в них, стає трохи моторошно.

Прочитавши цю статтю, пригадався А. Герцен, який про бюрократичну машину імперської деспотії висловився так: „Росія правиться адъютантами і естафетами” . . . , а „ціла адміністрація уявляє з себе телеграфічні знаки, котрими одна особа з Зимового палацу заявляє свою волю”. Окреслення влучне. Особи в палаці мінялися, поновлювано і телеграфічні знаки, а деспотична машина, найголовнішою трансмісією якої є НКВД, лишалася незмінною. Після смерті Сталіна трохи захиталася була та трансмісія і в тому вичули небезпеку в Кремлі. Три роки колективне керівництво наполегливо працювало, щоб усунути діяльність того головного імперського механізму і в 40-ву річницю віднови імперської деспотії більшовиками, коли чекістський колектив приготовано і відремонтовано, на політичну арену виступив великий майстер і оператор тієї машини — І. Єров — голова Комітету Державної Безпеки:

Це — душогуб великих розмірів, світового масштабу. Він невисокий, кремезний. Щоб видаватись вищим, він носить черевики з подвійними гумовими підощвами, одягається дуже дбайливо, добираючи синьо-сірі убрання до своїх синьо-сірих очей. Нігті його завжди вищипані до осліплюючого блиску. Він старанно пахить найкращими перфумами, наче хоче, щоб не чути було запаху людської крові, якою пропитаний він увесь. Все він сприймає чемно, панує над собою. Тільки два рази у своїй душогубній практиці він втратив рівновагу. В Лондоні, де він мав забезпечити перебування Хрущова і Булганіна, як вони їздили з подарунками до королеви, преса назва-

ла його „головорізом”, „шакалом”, „Іваном-Лютим”. Це й вивело його з рівноваги. Осканженілий, в розмові з кореспондентами, він, б'ючи себе в груди, питав їх: „Чи я виглядаю, як Іван Лютий?” І розгнівавшись, що його розпізнали чи розгадали, залишив Англію, а почате діло передав виконати підвладному. Вдруге цей напарфумований шакал втратив рівновагу в Бурмі. На летовищі, куди мали прибути високі „достойники” з Кремлю, він зауважив, що британський фотограф націлився апаратом на вояка, який ходив по Мандельському летовищі з приладом для відкривання мін, виконував, очевидно, доручення. Поява такої знімки в пресі показала б світові, що бурміїці не захоплені гістьми з Москви. Запримітивши таку небезпеку, Єров ударив кулаком в лице фотографа, а кореспондентам сказав: „В Росії за такі брехливі фотографії тяжко карають”.

Його стаття в „Правді” коли не політична подія, то знаменитий чи зловісний факт. Були різні механіки душогубної машини, але не пригадую, щоб хтось із них виступав із політичними чи програмовими промовами на сесіях Верховної Ради чи такими ж статтями в „Правді”. Не робив цього Ягода, ні Менжинський, ні Єзов і навіть „ніжний”, як про нього пише дехто з російських публіцистів, Держинський. На всіх урочистостях політичні програмові речі доручалися членам уряду чи Політбюра. Вони й визначали напрямні для імперської політики, а оператори і механіки, що ті напрямні забезпечували відповідними заходами, залишалися за кулісами. І Єров теж досі був за кулісами, хоч виконував найвідповідальніші завдання того, хто правив через отой телеграф.

**

В 1926 році 20-літній хлопчина вступив до таємної поліції ОГПУ, а вже в січні 1932 року, тільки через 6 років служби, йому довірено дуже відповідальне завдання: ліквідувати спротив серед кубанців і чеченців, що боролись проти московської диктатури. І тут вперше, виконуючи те завдання, він виявив свій хист, який потім не раз застосовував. Козаків,

жінок і дітей він зігнав до товарових вагонів і вислав їх в північні табори для остороги решти кубанців. Розправа з тими, що чинили спротив, була жорстокою. В Москві оцінили його заслуги і нагородили новим призначенням керівника нового типу таємної над-поліції, яка мала потім різні назви: то „спеціального таємного відділу державної безпеки”, то „спеціальної секції Серова”. Оця над-поліція шпигувала з наказу і за завданням Сталіна серед таємної поліції та перепроводжувала душогубні чистки на найвищих щаблях. Сам Серов був засекречений так, що навіть члени уряду не знали його функції. Про людське око він видав персональними справами. Зате тоді, коли пускалася чекістська м'ясорубка, і Серов став головним механіком. Так було після смерті Кірова, те саме на Україні за генерал-губернаторства Хрущова.

**

В 1937 р. перед задушенням Єжова, до якого приклав рук і Серов, йому було доручено завдання приборкати неупокорену Україну, де не вгавав спротив проти большевицької імперії. Н. Хрущов, якого Кремль призначив політичним генерал-губернатором України, пригадав собі як справно Серов розправився з кубанцями і запросив до помочі цього майстра від душогубства. Один характерний епізод, щодо методів Серова. Хрущов скликав Центральний комітет комуністичної партії України. Понад сотню людей, в чіях руках було ніби життя України, сподівались на цьому пленумі дискусії над становищем. А зроблено інакше. Хрущов виголосив до членів комітету промову, вимагав від них, щоб засудили саботажників і ворогів народу. Як тільки цей внесок був прийнятий, на дверях з'явився механік-оператор Серов з своїми посіпаками. Хрущов відчитував прізвизца тих, кого належало арештувати, а Серов вказував на кожного і зараз же помічники його забирали. Протягом короткого часу більшість із присутніх були арештовані, а коли більшість політичних керівників було вилучено, терор було легко повести серед населення.

Подібну операцію проробив Серов в Угорщині 1956 р. В Будапешті генерал Малінін відбував переговори з військовим командуванням мадярської революції. Все, мов би, йшло

успішно і до остаточного узгіднення про вихід советських військ із Угорщини, залишилося узгіднити тільки деталі. Генерал Манілін призначив на вечір бенкет, на вшанування учасників переговорів. Вечеряли, за російськими звичаями, з горілкою, кав'яром і зворушливими тостами. Мадярський міністер оборони Малетер телефонічно поінформував свого шефа уряду про успішний перебіг переговорів, що закінчувався на вечері. А опівночі в бенкетову залю увійшов невисокий, кремезний чоловік в старшинській уніформі советської армії, без жадних відзнак. Тихою ходою він підійшов до зібраних і заявив Малініну: „Ціла мадярська делегація арештована”. Здивований генерал Малінін, схопившись, вигукнув: „Хто ви є?” Чоловік у старшинській уніформі нахилився до Малініна і на вухо сказав: „Серов”. І з цього почалася розправа над мадярською революцією.

В 1940 р. Серов помагав советським танкам насаджувати московську „незалежність” своїми підступними шакалячими методами в Латвії, Литві і Естонії. Тоді то виданий був таємний наказ 001223 про репресії над балтійськими народами. Його довго будуть пам'ятати балтійці. Біля двохсот тисяч людей потрапили тоді до невірничих таборів. Товарові вагони біля року були перевантажені людськими транспортами. Так Росія забезпечувала „незалежність” трьох балтійських республік в советській імперії, а Серов за це все і інші подібні операції здобував ордени і славу. За час другої світової війни його нагороджено найвищими орденами і медалями Советського Союзу, які мають маршали, хоч він не військовик.

На початку 1944 року Серов з своїм чекістським, пильно дібраним колективом, вчинив відому операцію з чечено-інгушським народом на Кавказі. Коли в січні того року відділи Серова прибули до Чечено-інгушської республіки, товарові вагони не були ще готові. На наказ головної квартири Серова в м. Грозному, місцевим урядам було доручено підготовляти величаве свято для відзначення дня червоної армії — 23 лютого. Уряд і місцеве населення з вояками Серова взялися прикрашувати місто, вивішували прапори й плякати про „братерство і дружбу”. У призначений день свята

населення зібралось на головній площі. На трибуні — представники уряду і таємної поліції Серова. Убрані в національні строї люди забавлялися співами, танками та музикою. Коли забава була в повному розгарі, на трибуну вийшла понура з вигляду людина, — старшина серовської над-розвідки. Хрипким, неприємним голосом він заявив, що населення допомагало ворогам комунізму і „За кару усе населення Чечено-інгушської республіки буде депортовано до найдалших кінців Советського Союзу. Спротив даремний, бо місто оточене військом”. Подібні операції повторено в менших містах і селищах хороброго, прекрасного народу. Біля трьох чвертей мільйона людей було тоді заладано у вантажні авта і потягами відправлено до таборів смерті далекої півночі. Очевидці, що знають про цю операцію, твердять, що для транспорту були використані американські авта, що їх постачала Америка Советському Союзові за дружнім договором. Так діяв Серов на Кавказі.

Другу війну він закінчив у ранзі генерала з найвищими почесами.

**

В 40-ву річницю жовтня політичний виступ на сесії Верховної Ради СРСР і в „Правді” чомусь доручено найдосвідченішому чекістові. Вже сам виступ майстра чека з політичною заявою дещо говорить, а зміст статті і промови його дає підстави думати, що той виступ зловісний. Очевидно, що його статтю цензуровано і уточнювано кожному і інтонацію. Стаття суха, без розважань. В ній червоною ниткою проходить одна думка: без справної, діючої машини державної безпеки імперська система не може існувати. А після розправи з Берією та машина поважно дезорганізувалась і давала перебої. Комітет Державної Безпеки, створений 1954 р. і мав забезпечити безперебійну її роботу. Та в умовах боротьби, що мала місце на верхньому щабелі диктатури, при зростаючій агресії в зовнішній політиці, перевести ту роботу було нелегко. Про це й пише Серов, переповідаючи цілу чекістську історію, що під різними назвами стояла на сторожі імперії. Як виходить, апарат державної безпеки усправнено, „колектив чекістських органів поновлено при допомозі ЦК КПСС і партійних організацій на місцях”. В поновлену систему

дібрано „кадри політично-свідомих, добре підготованих комуністів”, а найголовніше, за твердженням Серова, що ЦК висловив отій чекістській армії „повне довір'я і підтримку”. Тепер вона готова до виконання нових „благородних завдань, що стоять перед органами державної безпеки”.

Серов оптимістично і радісно дивиться на нові завдання, бо „колектив чекістських органів знов знайшов головне джерело своєї сили — безпосереднє керівництво і непослабну контролю комуністичної партії”. Ця заява Серова, а її в різних варіантах повторює він не раз у своїй статті, важлива тим, що в якійсь мірі вона підносить завісу і проливає трохи світла на те, чого можна сподіватись від отого „усправненого чекістського колективу” Серова. Ствердивши про упорядкованість цього колективу, Серов заявляє, що армія його готова до активних операцій. В статті їх не конкретизується, але немає сумніву, що всі твердження Серова, а особливо кінцеві, говорять про те, що органи державної безпеки незабаром перейдуть в наступ на ворогів соціалізму. Гаслом в тому наступі буде боротьба з „прислужниками чужоземного імперіялізму”. Так виглядає з програми Серова.

Посилаючись на вказівки Хрущова про революційну пильність, Серов збирається викорінити тих, які не вмють утримувати державної таємниці, яку їм довірено. (Трохи ясніше). Ніяких відкриттів не робить теперішній керівник чека, він іде по второваній стежці, бо під тим самим гаслом починав ежовщину і Сталін. Треба думати, що розміри нинішнього наступу на ворогів советського ладу не будуть такими, як вони були двадцять років тому, але замість „відлиги”, про яку багато говорилося і говориться ще, Серов, відремонтувавши чекістський колектив, береться разом з Хрущовим розчищати дорогу соціалізму, „виявляючи підривні замисли ворогів”.

Програмова політична стаття цього імперського ката наводить на важкі роздуми. Не даром його випущено тоді, коли наказано бундючно і гучно святкувати „суверенність” советської України. Щось зловісне чується в отих закликах, де говориться про „непримиримість до ворогів родни” і про опору підготованої чекістської зграї на маси. Промовис-

Петро Кізко

КОНТРАСТИ ДЕСПОТІЇ

Всяка деспотія має в собі колосальні суперечності й контрасти. Ефектовністю зовнішніх успіхів часто приховується внутрішні розбрати й занепади.

Це саме можна сказати про сучасну совдепію, московсько-большевицьку в'язницю народів. Зовнішня „непереможна могутність” ССРСР в значній мірі є блефом. Деякі американські політики й частина американського громадянства попали в панічний стан перед московськими „спутниками” Землі цілковито безпідставно, не розуміючи суті московсько-советської імперії, її внутрішнього стану. У протизвагу советським „спутникам” американцям не треба було скликати наукових нарад, створювати спеціальні комісії, фонди і т. д., — треба було лише кинути між народи всього світу протимперське гасло підтримки самостійницьких рухів народів, раніше чи пізніше загарбаних і окупованих Москвою.

Це гасло не експлуодувало б, так, як це сталося з справжнім американським „спутником” „Авангардом”, бо це гасло — розподіл московсько-большевицької імперії, — має під собою здоровий реальний ґрунт, ґрунт вселюдської християнської справедливості.

Внутрішньо московсько-большевицька імперія слаба, і по цій її слабині треба бити, а не змагатися за зовнішніми ефектами. З цього приводу ССРСР нам видається ззовні до „золотої бочки”, яка в середині трухлява, до того ж повна національного динаміту, готового до вибуху.

Українська й навіть московська література повні багатющого матеріалу, який розкриває внутрішню нужденність підсоветського населення, яке, очевидно, є в протизвагу небесним „спутником” земним мучеником. Московський журнал „Крокодил” в одному з останніх

тим є і те мірило, яке ставиться перед уярмленими громадянами: „Висока політична пильність советського громадянина (до ворогів імперії — Ред.) — показник його культури, благодородства і патріотизму”.

Голод на Поволжі, Уралі і Казахстані, без сумніву, відіб'ється і на Україні. Вже нині партія пропонує виявляти залишки зерна в колхозах. Вороги імперського соціалізму, мабуть, в нинішній ситуації стали більше небезпечними, ніж досі. Тому й заговорив імперський душогуб. Зловісний виступ.

А висока політика говорить про конференції на най... якомусь там рівні. З ким і для чого? Хіба, щоб, і цього разу транспортами, як то було з чеченцями і інгушами, облегшити чекістському колективу провадити душогубні операції.

чисел за 1957 рік, помістив, наприклад, цілу серію карикатур, які виразно характеризують положення в „золотій бочці”. Наведемо кілька прикладів з тієї серії.

В лікарні лежать пацієнти. Вкутані вони кожухами, ряднами, ковдрами, з замотаними головами. В одного пацієнта з-під того накривала лише ніс стирчить та очі блищать, а в другого — з-під гори наваленого лахміття самі босі ноги виглядають. Біля тих пацієнтів стоять дві медсестри в кожухах і капелюхах і говорять між собою:

— Цих двох можна вже виписувати з клініки — вони вже простудилися!

Це — унікальна ілюстрація советських лікарень при всій „спутниково”-ракето-балістичній техніці большевиків.

Інша карикатура зображує халабуду з розваленими кроквами, стріхою і стінами, крізь щілини яких сиплеться зерно. Навколо тієї халабуду і на її даху повно всякого птаства, що поїдає зерно. Дві качки, з радощів, що наїлися вдосталь, обнялися і затягли якоїсь качачої пісні. Перед тією халабуду стоять двос, видно, її завідувач і представник з області чи й центру. Представник питає:

— Це ваша птахоферма?

— Що ви, хіба не бачите напису? — відповідає другий.

На тій халабуді написано: „ЗЕРНОСХОВИЩЕ”.

Знову ж — яке свідомство марнотратства хліба, в той час, коли люди голодують.

Навіть у рекомендованій для опрацювання в школах літературі висвітлюється той нужденний стан, в якому перебуває населення в московсько-большевицькій в'язниці народів. Для повноти образу наведемо уривок з напумілої свого часу, славнозвісної п'єси О. Корнійчука „В степах України”.

Параска. Як воно в городі, не чути, з матерією буде колись краще, чи ні?

Степан. А що, у вас дуже велика недостача?

Параска. Хвалити Бога, Филімон Филімонович дістає, тільки дорого. І коли божеська ціна буде на крам?

Степан. А почому платите?

Параска. Коли що в крамниці коштує сто, ми платимо сто п'ятдесят, а то й ще більше.

Степан. Нащо ж ви платите так дорого?

Довгоносик. Ідіть, купіть за державну ціну. Будете два дні стояти. Мого одного агента недавно баби в черзі побили так, що три дні лежав.

Треба сказати, що п'єса, з якої подано оцей уривок, написана ще до війни, на 23-му році комуністично-московської влади в Україні, тобто, за мирних часів і уже після двох п'ятирічок „соціалістичного будівництва”. І все ж ще така скрута була з матерією і крамом.

О. Корнійчукові не можна не довіряти в тому відношенні або запідозрювати його в наймитстві іноземному капіталізові чи „дрібнобуржуазному” націоналізові, скільки він є щирий і відданий люкай московського більшовизму. Ми цілком співчуваємо Корнійчуковій героїні, що виглядає: „І коли воно божеська ціна буде на крам”.

Але річ тут не стільки в Корнійчукові, героях його п'єси „В степах України”, і не стільки також річ у карикатурах московського „Крокодила”, скільки в тому нерозумінні тих справ, які існують, на наше і інших нещастя, на Заході. Захід часто сприймає московсько-більшевицького кольоса таким, яким він видає себе сам, а не таким, яким його видають, яким його бачать і знають поневолені ним народи.

Коли б Захід прислухався до голосу поневолених Москвою народів, а не до кльовниських галасувань Нікіти Хрущова і інших кремлівських посіпак, які лише залякують на словах вільний світ (чисто московсько-імперська тактика), — тоді б інакше виглядали московські „спутніки” Землі і тоді б не такими страшними були московські балістичні ракети.

Вказані нами контрасти московської деспотії не єдині. Їх можна наводити куди більше. Але всі вони зводяться до єдиного висновку: між зовнішньо-пропагандивним і внутрішнім станом в СРСР існує колосальна прірва. Тут важно підмітити ще й те, що московсько-більшевицька держава робить усе лише для держави, а не для поневолених нею народів. Гігантські будови, „спутніки” й ракети будуються, власне, коштом отих розвалених зернохосів, холодних лікарень і недосяжних метрів „матерії”.

Ось лист лєнінградця до того ж „Крокодила”.

„Дорогий Крокодиле!” Як по-твоєму, що найстрашніше для хворого? Вогка погода? Ні, далеко страшніше розбитий термометр. Тут ускладнення неминуче. Так було й зі мною. Коли мій термометр розбився я спокійно сказав: підіть до аптеки і купіть новий, але мої близькі обшукали все місто, а термометра не знайшли. Я вилаяв їх і пішов сам. Побував приблизно в сорока аптеках і нарешті зрозумів, що в Ленінграді термометрів немає. Порадь мені тепер — чим зміряти температуру. Чи годяться для того термометри водянні чи живосрібні, що є на вулицях? — М. Лютин — пенсіонер.”

Це ж у столиці Леніна, а що ж тоді в якомусь селі чи містечкові десь на Україні чи Узбекістані?

Не хочеться вірити, щоб подорожники з Америки не бачили тамешньої дійсності. Проте, американські фармацевти, відвідавши Ленінград, Москву і Харків, з захопленням розповідали про досягнення Сов. Союзу у виробництві ліків і медичних приладів.

Внутрішніх контрастів імперії, з невгаваючою лихоманкою в ній, не дозволяють бачити політичні окуляри, через які дивляться на советську дійсність деякі політики і подорожники. Коли їх позбудуться, то й СРСР не буде таким страшним, як його малюють і показують більшовики.

Др. Ол. Соколишин

ПОЧЕСНЕ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА АМЕРИКИ

Українське студентство поставило собі почесне завдання: заснувати Першу Українську Катедру в одному з провідних американських університетів.

Велику увагу питанню української катедри присвячено на третьому конгресі СУСТА, відбутому в Клівленді в червні 1957 р., де голова українського студентського гуртка при Колумбійському університеті, Степан Хемич, мав основну доповідь на тему: „Наші завдання на найближче майбутнє”, в якій широко представлено конгресові пекучу потребу створення катедри. Доповідь стала центром уваги конгресу, який після основної всесторонньої дискусії покликав до життя окреме тіло, назване: Фонд Катедри Українознавства (ФКУ). Метою ФКУ в ЗДА є поробити всі заходи — включно із придбанням одноразової суми біля 200 тис. доларів, потрібні для заснування одної постійної катедри: української історії, літератури, суспільно-політичних наук чи права. Як видно із проекту статуту ФКУ, ця установа складається із слідуєчих органів:

1. Загальні Збори членства ФКУ, що відбуватимуться щорічно два роки;
2. Екзекутива чи управа ФКУ, яка складається із сімох членів (чотири були обрані конгресом): Ст. Хемич — президент, Зенон Кравець — президент СУСТА і перший віце-президент, Мик. Голінатий — другий віце-президент, мгр. Ів. Винник — генеральний секретар, Уляна Явна — скарбник, Жанет Я. Ковальок та Волод. Гайдук — члени.
3. Наукова Рада, до якої входять українські професори американських університетів та відпоручники українських наукових установ в ЗДА, під проводом яких розпочато це почесне діло. Завданням ради є підібрати відповідний американський університет та предмет найбільш потрібний для катедри.
4. Апеляційна Рада, яка полагатиме розбіжності між органами і членами ФКУ.
5. Контрольна Комісія, яка складатиметься з представників українських обезпечених товариств та представників УККА.

Для охоплення всього українського громадянства Америки, по більших скупченнях українців будуть створені місцеві відділи ФКУ. Важною засадою, устійненою українським студентством є окремий припис статуту, що зібрані гроші на українську катедру не будуть ужиті на адміністративні витрати. Справа української катедри є зараз широко обговорювана на сторінках української преси по обох боках океану. Всі вітають творчу ініціативу нашого студентства в ЗДА та по своєму висловлюється за потребою української катедри, з якої устами й авторитетом професора американського університету, розповсюджувано б правду

Тоді стане очевидним, що імперіялізм Кремля не комуністичний і навіть не советський, бо народи поневолені Росією не причасні до нього, а силою виряжені в нього, — імперіялізм той російсько-імперський, кермований більшовиками.

про Україну та її змагання до незалежності серед американського академічного світу. Доцільніше й легше буде виховати майбутнього знавця Східної Європи, а в тому числі й України, на шкільній лавці, як переконувати його на прихильника української справи, коли він має вже сформований свій сталий світогляд й посідає урядове становище в конгресі ЗДА, в уряді, Університеті чи в публіцистиці.

Слід звернути увагу українського громадянства у вільному світі на стан навчання про Східну Європу, зокрема про слав'ян, в університетах Америки. За даними дослідника Я. Орнштайна, помічених в журналі „Американ Славик енд Іст Юропіс Ревю” за жовтень 1957 р., на всіх 1800 американських університетів, 165 викладають російську мову, 23 польську, 13 чеську та 7 болгарську. Крім цього в ЗДА існують 13 центрів Советознавства при американських університетах, які крім мови мають катедри імперіальної російської історії доби царату та советів, як також літератури, державного устрою, економіки, права та міжнародних зв'язків. Десять університетів мають в своїй програмі вищі курси (граджуейт корсіс) з російської мови.

Українознавство на американських університетах обмежується виключно до навчання української мови на нижчому рівні (андер граджуейт левел). Під цю пору тільки сім американських університетів включають в свою програму навчання української мови та одна американська військова школа в Монтерей — Каліфорнія. Фактично українську мову викладають у школі Монтерей, Вейнському Університеті та Колумбійському Університеті. Решта університетів припинила викладати української мови з огляду на брак слухачів чи викладачів, як це приміром сталося в Гарвардському Університеті, де, після виїзду проф. Дм. Чижевського до Європи, а проф. Ю. Шевельова до Колумбійського Університету, навчання української мови припинено. Ці факти вказують нам конечність створення сталої української катедри, яка могла б безперервно і систематично вести навчання, а коли не буде достатнього числа слухачів, професор катедри може вести наукову дослідну роботу, плоди якої можна буде опублікувати під маркою даного американського університету.

Такі праці про Україну англійською мовою, університетські видавництва (юніверситі прес) автоматично розсилають іншим університетам у світі, як обмін за їхні видання. Фірма університетського видавництва такої праці про Україну, надає їй більш науковий характер, авторитет та повагу. Ініціативу українського студентства в ЗДА заснувати Українську Катедру, українське громадянство радо привітало рішенням ексекютиви УККА, в якому висловлено підтримку заходам наших студентів. Конференція голів відділів ООЧСУ і Осередків СУМА схвалила підтримати благодійний замір.

Немає сумніву, що серед чисельної української спільноти в ЗДА, знайдуть тисячі жертвених громадян, які своїми 100-долларовими датками спричиняться до будови першої твердині української науки серед американського академічного світу.

Людомир Фреїшенко

„РОСІЙСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ“

Немов струя холодної води на розгарячені голови, так має вплинути на „модерних русофілів” західного світу, а зокрема Америки, серія статей про російську революцію, що недавно появилася в дуже популярному американському журналі „Життя” (Life). Статті написані загально відомим істориком Аланом Мургедам, який сперся на найновіші джерела, а передовсім на тайному архіві німецького міністерства війни, що щойно після Другої Світової Війни став доступним для історичних студій недавнього минулого. Ціла розвідка появилася в чотирьох тижневих числах журналу, починаючи із тринадцятого січня 1958. Аналіза революції Мургеда визначається глибоким розгорненням психологічних, соціальних і політичних мотивів усієї потрясаючої історичної події, що за словами самого журналу держить світ в судорогах вже більше як сорок років. Автор виказує наглядно, що революція була логічним вислідом, а тим самим і органічним продуктом російської парадоксальної психіки та російської, повної суперечностей, соціальної і політичної структури. Російське політичне минуле, традиційна соціальна несправедливість в організації російської спільноти і екстрема російської душі привела, за словами автора, до жовтневих подій. Всі попередні англійські студії революційної стихії в Росії видалися в більшості випадків поверховними і рідко коли так глибоко і широко розглядали причини і мотивації большевизму. Не згадуючи вже і про об'єктивізм, якого не можна відмовити Мургедаві. Яскравим прикладом такої консеквентно промосковської і відповідно спрепарованої студії про російську революцію є книга про-славленого Джорджа Кеннана, названа „Росія покидає війну”.

Мургеда, автор згаданої серії статей, починає свою аналізу від розгляду соціально-економічних обставин в царській імперії. Він протиставляє собі яскраві суспільні різниці — нужду широких мас і розкіш російської аристократії. Перша ілюстрація на початку вступної статі дуже вимовно характеризує цю жахливу суспільну нерівність і несправедливість. На ній читач бачить як до багатого фаєтона всідає пишна дама. На ній розкішні оздоби і коштовне футро. Тут же поліцей загороджує біднякам дорогу до повозки, щоб вони, бува, не забрудили елегантної обстановки. І автор каже таке: „Насильні татарські традиції не перевелися в руских 1860-тих років, що визначалися душевною отяжілістю і лінивством селянства та браком культури вищих верств. Ті обставини зумовляли необхідність абсолютної і насильної влади царів. Певно, каже Мургеда, що цей соціальний лад був накинений царською тиранією і перемінив більшість народу в расу безіменних невільників. Селянин був панцизняним хлопом, якого мрією було або тихо і вчасно вмерти, або пережити своє життя так, щоб як найменше робити, як мога, мало голодувати, платити якнайменше податків і уникати побоїв. Па-

— Так, і це я знаю, і на це я готова, — каже Дівчина.

— Так тоді ступай на цей шлях.

Тут Турґенєв якесь ідеї представив пристрасність і емоційність російського революційного духа.

Прованалізувавши нещодавній і знахарством парціальних систем та революційні традиції на основі суспільно-господарських відносин, автор Мурґед приходить до переконання, що більшевизм прийшов як

молотачне закінчення імперського ладу, хоч Маркс ніколи і не сподівався, що його комуністична ідея буде

вперше реалізована в Росії, країні, що він її так пристрасно ненавидів. Пролетарська революція прийшла

там, де не було ще ні зброю пролетаріату, ні як слід розвиненого капіталізму.

Розглядаючи розвід і наростання більшевизму від Лєханова, Леніна і Троцького, аж до перебрання влади

ди більшевиками шляхом насильства, Мурґед приходить до капітального заключення. А саме, що більше шов до капітального заключення, а саме, що більше

вики проволікали з революцією, бо боялися, що вона причиниться до наростання сепаратистичних рухів і

можє призвести до розвалу імперії ніяк не було в плані розчленування російської імперії. А

тичного наростання і розвитку. Фурчєнко в одній із своїх праць каже, що вдержання російської імперії, було контрмережув рас і народів, було в планіх большевиків імперіалістами від зарання свого політичного

тему майже в ті самій формулюванні.

Переходячи до детального аналізу самої революції, Мурґед ще раз підкреслює політичну обмеженість

паря Мінколі і його соратників. Зокрема Микола вже літнчу розру між меншовиками і більшевиками, і в

розмірив кататрофи. Докладно автор розглядає по своєму обмеженості і впертості тільки добуваю до

тупці, а будучи лідером малою духового розуму, в час революційної завірюхи цілковито не розумів си-

недемократичні засади, якими Ленін і його большевиків захищали владу; уживання терорю і негалагичне

лині большевикам, за поглядом Мурґеда, вийти із соціал-демократичного положення в боротьбі із соціал-демо-

кратями, меншовиками та різними іншими породами ліних напрямків. Автор присвячує багато місця для

характеристики ролі подвійних визначних революційно-нерів, щоб дати повне виснаження перебігу революцій-

ного він вважає батьком пролетарської революції. Шляхом описує автор і діяльність отця Лопана і його по-

двійну ролю в наростанні революційної наснаги. Ста-

нучюча князя з дурного боку, була власником всього

багатства, була обшана привілями і держала в своїх

руках всю владу. По сути, автор продовжує, що ціла

вєлїтенська російська держава існувала для невеличкої

групи привілейованих, при жхливому якоїрєстєвє-

ванні широких мас. До те і не диво, що сьогоднішній

советська система побудована на основно таких са-

вєзани з російською психікою дуже тісно і в мину-

лому, як виказує Мурґед і згодом вони сталися під-

будовою революційної стихії. Відтак Мурґед перехо-

дить до аналізу політичної підбудови для революції.

І автор тут каже так: "Навіть сьогодні, в час дик-

тату і пануючих класів, важко собі уявити як основ-

но обоготеноно була влада царя в роки народження

Миколи дурного. Цар переймає владу в державі мов

голова роднини приймає свої обовязки і права бать-

ка. Віра в божественну природу царської влади була

чимось більше як тільки пережитком середньовічних

сторч. Це була жива віра, дотма для вірування яких

ширих мас. Цією абсолютною і незмінною було

вироді цього вірування, шось цілком подібного і ана-

логічного до вірування пізніших большевиків в класи

комуністичного маніфєсту і в тезі лєнінського нав-

чаннї".

В ті атмосфері виростає Микола ІІ, дуже передчана

однинця, що сама вірила в своє підлєннїцтво спасати

Росію і будучи невідомою прядучих суспільно-госпо-

дарських перемін і не бачучи динамічного розвитку

події, не хотів їти на жадні уступки. Микола ІІ. був

дідрав собі теж людею до співраці, які піддержували

міт абсолютізм, добуваючи до наснаги революцій-

них рухів. І тут Мурґед прекрасно розцінює психічну

парадоксальність російської нації, що з одної сторони

глибоко вірила в божественність абсолютної влади ца-

рив, а з другою боку була наскрізь бюттарською і ре-

волюційною. Він коротко накреслює історію революцій-

них рухів і бунтів в Росії, від Пугачова починаючи,

через декабристів і ніліїстів аж до большевичького

перевороту. Автор довше задержується на ніліїстичній

течі, що мала суть російський характер, питуючи слова

Достоевського, що "Ніліїзм народився був в Росії, що

ми, росіяни, всі є ніліїстами". По своїх сути, каже

Мурґед, ніліїзм був філософією заперечення і знпщен-

ня існуючого ладу. Москваь ставая одержимим де-

спотичним революціонером, готовим до всяких посягь,

щоб тільки знпшити знавєвїдженїй лад. Росський пїсь-

менник Турґенєв, каже Мурґед, так схарактеризуєвав

русську манію екстремів, мучєнїцтва і жадоби доско-

налости": — Дївчїно, ти хочєш вступити на цей шлях

бурхливий, А знаєш ти, що тебе тоді ждє? — Так,

знаю, — відповіла дївчїна. — Холод, голод, жак, на-

сильство, торма, понижєннїя, недуга і смєрть, ждуть

тебе.

— Так, я знаю це і я готова перетерпіти.

— Чи ти готова сповнити злочин?

— Так, я готова і на злочин.

— А чи знаєш, що в кінці, по цих посягьх і тер-

міннїях, тебе може ждати ірєке розчарування?

А. Юренко

З ПРИВОДУ 40-РІЧЧЯ СОВЕТСЬКОЇ АРМІЇ

Газета „Красная Звезда” (пресовий орган військового міністерства ССРСР), закликаючи в своїх передовицях до гідного святкування 40-ліття червоної армії (23 лютого), пише на своїх сторінках:

„... Совєтський уряд і компартія ССРСР послідовно і вперто провадять зовнішню миролюбиву політику, але такій політиці протиставляється урядові правлячі кола імперіалістичних держав, які приспішено озброюються, щоб розв'язати атомову війну проти ССРСР... Але це зрозуміле, бо ще В. І. Ленін писав, що існування соціалістичної держави в колі імперіалістичних без війни з ними бути не можливе... Тільки після того, як буде повалена й кінцево знищена в цілому світі буржуазія, на земній кулі запанує мир і спокій. Поки цього немає, совєтські збройні сили кожної хвилини повинні перебувати на поготівлі, щоб розгромити ворога.”

Посилання на Леніна не нове, не новим є і заклики „бити буржуїв”. З ним большевики почали 1917 р. війну за збирання Росії, розвалені національними революціями. Це московське гасло.

Щоб наставити вояків совєтської армії тепер на „бити буржуїв”, газета посилається на „мирний курс”, що його черговий раз проголосив Хрущов на дев'ятій сесії Верховної Ради ССРСР в грудні 1957 р.:

„Ураховуючи приготування імперіалістів до війни проти ССРСР, — заявив Хрущов у своїй промові на сесії, — Совєтський Союз буде вживати всі заходи для зміцнення власної обороноздатності та продукування сучасних середників зброї, що здібні будуть завдати нищівні відплатні удари, якщо імперіалісти розпочнуть війну”.

„Красная Звезда” розписується на своїх сто-

 переоцінювати того, але неможна і не помічати. Всі чисельні вияви зрозуміння і приязнь американських державних мужів і почасти політичної opinio до нашої боротьби, дають підставу думати і вірити, що у вирішному моменті змагу з московською сатанією (а його не уникнути) ми не будемо самотніми. Очевидно, ніхто не буде проливати крові своєї за нашу волю, але американський політичний світ не стане проти нашого природного священного змагу.

Лід тріснув. То позначи весни. Гартуймо нашого духа в боротьбі проти диявольських большевицько-імперських сил і їхніх попутників, що намагаються затримати статус кво в новому виданні. В праці куймо зброю, „ум гострім, насталоюймо волю”, щоб при першому вітрові стати плечем до плеча з тими, що там в сатанинському світі борються, а не каються.

рінках, що за 40 років існування совєтських збройних сил вони ще ні разу не нападали на якусь іншу державу.

Просто — воювали, загарбували і підкоряли. 25. 12. 1917 р. червона гвардія під командуванням Антонова-Овсєєнка в кількості 30 тисяч, напала на Україну. В 1920 р. Москва воювала проти Польщі. В 1921-22 рр. совєтська армія загарбувала Казахстан, Туркменістан та Таджикистан. В 1921 р. Москва вислала проти Грузії червону армію. В 1929 р. червона армія воювала проти Китаю. В боях біля озера Хасан Москва розпочала війну проти Японії в 1936 р. В 1939 р. совєтська армія воювала з Польщею, загарбала Західньо-Українські Землі. В 1939 р. розпочалася війна проти Фінляндії, а також і Румунії. В 1944 р. Москва воювала проти Німеччини, а в 1945 р. — проти Японії. З 1942-го року Москва розпочала війну проти України (УПА), уклавши навіть пакт трьох держав. В 1956 р. совєтська армія воювала проти Мадярщини. Так виглядає в практиці „мирний курс” Москви та „захист батьківщини” совєтською армією.

Щоб підмурувати хвалькуваті заяви Хрущова і налякати західній світ та піднести дух мілітаризму в совєтській армії, „Красная Звезда” в своїх передовицях до 40-их роковин совєтської армії вихваляє наймодерніше сучасне озброєння її, заявляючи, що в 58 р. імперські збройні сили будуть ще могутніші і одержать нову зброю для охорони „світового миру”. І в цьому нового нічого немає, бо всі завоювання большевики прикривали тактикою оборони. Стара це імперська тактика, до якої додано тільки модерний лозунг „бий буржуїв”. Сорок років тому били українських, туркестанських, грузинських і інших „буржуїв” народів, що в революціях відділилися були від Росії, а нині, „охороняючи мир” ту армію закликається бити світову буржуазію.

„Заперечувати війну, — писав Ленін, — це — рівнозначне найгіршому опортунізму та відмовитись від соціалістичної революції... Перемога соціалізму в одній країні не тільки не виключає війни, а навпаки — передбачає їх... Тільки після того, як ми повалимо і кінцево переможемо та знищимо буржуазію в цілому світі, а не тільки в одній країні, війни стануть неможливими... Не повинні ми також дозволяти, щоб

нас буржуазія обдурювала своїм гаслом: „захищати батьківщину”. Таким гаслом вона замасковує власну загарбницьку мету. Але, коли ми у війні з буржуазією закликаємо до захисту батьківщини, це означає, що таку війну ми визнаємо справедливою, бо вона відповідає інтересам пролетаріату. Навіть, коли наші збройні сили під час війни вломляться на територію чужої держави і захоплять її, це нічого не означає, бо вломання і захоплення чужих теренів передбачає кожна війна. Наше вломання і захоплення з погляду диктатури пролетаріату, буде справедливим. Теоретично (практично також) буде помилковим нам забувати, що кожна війна є продовженням політики іншими середниками.” (В. Ленін, Вибрані твори, т. I-ий, стор. 784-786).

В наступних працях в справі розбудови червоної армії, Ленін писав:

„...Большевики повинні мати власну пролетарську армію, зміцнювати і розбудовувати її, бо червона армія є армією визволення працюючих світу від буржуазії.”

Ці засади ленінської військової програми, які лежать в підвалинах існування і розбудови одного з засобів московської імперіалістичної політики — советської армії, наголошується виразніше як будь-коли, в 40 річницю червоної армії.

**

Декрет про організацію російсько-большевицької збройної сили — червоної армії, був підписаний Леніним 28 січня 1918 року, але днем створення советської армії офіційно рахується 23 лютого 1918 р., коли так звана червона гвардія, що складалася з фронтових вояків-росіян, матросів Балтійської флотії, росіян-робітників Петрограду та звільненого з в'язниць різноманітного кримінального елементу Росії, стримали німецький наступ під Псковом та Нарвою. Демобілізація російської царської армії розпочалася в березні 1918 р., після підписання миру з Німеччиною. З тієї нагоди Ленін написав статтю, у якій закликав, щоб демобілізовані вояки-росіяни добровільно йшли до червоної армії. Однак, революційні комітети, які за наказом ЦК РКП(б) були створені в арміях фронту ще в листопаді 1917 року, демобілізованих царських вояків спрямовували до диспозиції воєнревкому партії, який замість кінцево демобілізувати, приділяв їх до червоної армії.

На наказ большевицьких полкових комітетів з північного фронту до червоної армії в повному складі зголошувались боєздатні вій-

ськові частини. Таким чином, базою і основою советської армії, стала царська армія з її вояцтвом, офіцерством та генералітетом. Такі офіцери червоної армії, як: Корк, Приймаков, Котовський, Шапошніков, Гарькавий, Криворучко, Фабріціус, Дубовий, Подвойській, Брусілов, Дибенко, Тухачевський, Якір, Блюхер, Жуков, Маліновський та інші служили в був. царській армії на фронтах, захищаючи „царя, веру і отечество”. Потім вони перейшли на службу до червоної армії, захищати імперію Леніна і Троцького.

Москві йшлося про те, щоб зберегти Росію, як неподільну велику державу і в майбутньому. „Питання про існування Російської Соціалістичної Федеративної Республіки, — писав Ленін у червні 1918 року, — це питання військове”. В тодішньому розумінні большевиків вся великопростірна, єдиноділіма царська Росія була більше, ніж советською федерацією. Україна, Кавказ, Середня Азія, входячи до федерації, числилися як окраїни неподільної Росії.

Але, крім росіян, до червоної армії поневолені Москвою народи добровільно не зголошувались. Тому 29 травня 1918 р. СНК РСФСР ухвалив декрет про обов'язкову військову службу населення в червоній армії, а 12 червня того ж року СНК РСФСР оголошує мобілізацію до армії 5-ти річників в 51-му повіті Росії, в Петрограді і Москві оголошується мобілізація до армії робітництва.

Покликуючи примусово до червоної армії населення, большевики усвідомляли, що без офіцерського складу армія існувати не може. Тому було також оголошено і про добровільний вступ до червоної армії бувшого царського офіцерства. Це дало для них несподівані висліді. На одному з мітингів в 1918 р. в Харкові, улаштуваному в зв'язку з покликом до червоної армії вояків та офіцерів царської армії, Зінов'єв висловився:

„...Ми, большевики, завжди мали надію, що російське патріотичне вояцтво та офіцерство активно відгукнеться на наш заклик зміцнювати червону армію в обличчі загрози ворога. І ми не помилились. Десятки тисяч російських вояків і офіцерів з усіх кінців Росії добровільно зголошуються до служби в червоній армії.”

В 1918 році до червоної армії добровільно зголосилося 8 тис. Добровільне зголошення до

червоної армії царського російського офіцерства найліпше відповідало імперіялістичним наставленням та бажанням большевицької влади в час, коли Москва вела відкриту збройну війну проти народів, що, відірвавшись від Росії, відновили незалежні держави. Коли в Росії розпочалася так звана громадянська війна, большевики з одного боку воювали проти білоармійців, які намагалися збройно вирвати у них державну владу, а з другого боку провадили найжорстокішу війну за повторне колоніальне поневолення населення не російських теренів, що відокремилися в час лютневої революції 1917 р. від Московщини. Громадянська війна найбільше відповідала імперіялістичній ідеології царського офіцерства, яке перебувало в червоній та білій арміях. Це й було одною з головних причин масового згошення вояків та офіцерів-росіян до червоної армії. Як відомо, царизм Росії з його беззастережним деспотизмом, що знаходився в руках бездарної царської династії Романових, на ті часи вже сам себе пережив. Російська буржуазія була ним цілковито незадоволена, вона прямувала до повалення його і перебрання влади до своїх рук. Але, пропагуючи на словах конституційний монархізм або парламентаризм, всі існуючі російські партії мали метою не тільки захопити владу, але й далі продовжувати незмінно внутрішню та зовнішню політику російського імперіялізму. Претенденти на владу розкололися на два ворожих табори. Один табір творили з себе большевики, на другому боці стояли всі незадоволені царизмом, але перед доконаним фактом, що большевики вирвали у них з рук владу. Зорганізувавши білу армію, вони й намагалися збройною силою захопити у большевиків владу в державі. Однак ті й другі гостро поборювали будь-які самостійницькі прагнення, а зокрема відокремлення від Московщини, поневолення неросійських теренів-держав. Таким чином в Росії й вибухнула громадянська війна. Вона перенеслась на життєдайні для обох ворогуючих армій простори: Україну, Білорусь, Донщину, Кавказ. Однак, воюючи між собою за владу, обидві „ворожі” армії виступали спільно і однозгідно проти національно-самостійних і незалежних неросійських республік. Коли на Україні започатковано формування

власної української національної армії, а всі спроби большевиків захопити владу в Києві від Центральної Ради провалилися, 17 грудня 1917 р. Совет Народних Комісарів Росії виповів Україні ультиматум, у якому вимагав, щоб:

а) Центральна Рада відмовилася від „дезорганізації” загального протинімецького фронту! б) без згоди з верховним головнокомандувачем червоної армії в Петрограді не перепускала ніяких військ на Дон, Урал та інші місця; в) припинила всяке розброснення советських військ на Україні, яке виконувала Центральна Рада; г) повернула негайно зброю тим червоним військам у яких відібрала Центральна Рада.

Далі в ультиматумі пишеться, що в разі не-одержання протягом 48 годин задовільної відповіді, Совет Наркомів Росії оголошує Україні війну. Ультиматум був оголошений в газеті „Ізвестія Ц. І. К.” ч. 244 за 19. 12. 1917 р. Зрозуміло, що Україна категорично відкинула такий московський ультиматум, а збіговисько різних большевиків та російських зайд в Харкові 24-25 оголосило себе 1-им всеукраїнським з'їздом рад, вислало до Петрограду привітальну телеграму та вимагало негайно для себе допомоги збройною силою. 25 грудня на Україну вже посунула 30 тис. червона армія на чолі з Антоновим-Овсєєнком. Проти неї виступили дуже слабкі українські збройні сили, але бій під Крутами довів, що український народ ніколи не підкориться московському поневоленню.

**

Російська білоармійщина вибрала Україну спеціально військовим пляцдармом, як потужний економічний терен, щоб приборкати і здєсяткувати власними руками та червоною армією українську націю. Білогвардійщина розраховувала, що вона використає в своїй війні і національно-визвольну боротьбу України проти Московщини. Сталін в газеті „Ізвестія ВЦПК” ч. 47 з 14 березня 1918 р. писав:

„Україна формально мусить бути завойована німцями, щоб одержати там хліб та посадити на трон Петлюру-Винниченка... Але нам немає навіть потреби в зв'язку з тим доводити російській нації, що вітчизняна війна, яка розпочата нами на Україні, має всі вигляди на підтримку її советською Росією. Війна на Україні може перерости у війну Росії проти Заходу. Отже стає ясным, що там, на Україні, тепер зав'язується головний вузол всієї міжнародної сучасности

— вузол робочої революції, розпочатої в Росії та вузол імперіялістичної контрреволюції, яка суне з Заходу”.

Коментарів до цього не потрібно, бо кожному стає ясним яке велике значення і вирішальну вагу відігравала Україна для большевиків та білоармійців. Наскільки потрібна була Україна Москві, свідчить і телеграма Леніна з 28 травня 1919 року до голови агентурного московського уряду на Україні:

... „Ми змушені вжити навіть скрайні заходи для боротьби з контрреволюцією на Україні і спрямовуємо для того великі маси курсантів командних курсів з Петрограду, Москви та інших міст Росії. ... ЦК РКП ухвалив: кожне відтягнення військової допомоги Південному фронтові (проти Укр.) рахувати злочином, за який несуть повну відповідальність Антонов і Подвойський. Зконцентрувати всі сили на Донбас, перекинути з Західного фронту всі можливі військові сили, скоротити до мінімуму дії Західного фронту, вислати до Харкова і Катеринослава уповноважених, щоб поголовно мобілізували робітництво для Південного фронту” (Ленінський збірник, ч. 34, стор. 153).

29 травня 1919 р. Ленін знову телеграфує до уповноваженого совоборони на Україні:

... „Загибель нашої революції невідклична, якщо Донбас не матиме військової підтримки, а разом з тим Україна не буде діяти революційно. Треба кинути на бік всі справи, крім справ Донбасу та Південного фронту. На один кріс ставити по 3 вояки, але перемоги на Україні досягти... (Ленінський збірник, ч. 34, стор. 155).

Вже з цих двох телеграм бачимо, що московська боротьба за поневолення України була питанням життя і смерти болшевицької Московщини в 1917-1920 роках. Це питання гостро стоїть перед Москвою і тепер, хоч московські відпоручники і святкують на Україні 40-річчя її поневолення, а советська армія стоїть з багнетами на поготівлі для здушення всякого революційного визвольного спротиву на Україні також вже 40 років.

Як дивилися московські большевики на Україну в ті часи, зрештою, так само вони дивляться й тепер, свідчить сталінська характеристика України ще в 1920 році. В своїй статті: „К воєнному положенню на Юге”, Сталін назвав Україну прямо націоналістично-контрреволюційною.

... „Окраїни Росії, — писав Сталін, — головним чином південна та східна, без важливих промислових центрів, з населенням в більшості різнородним за національним складом, яке складається з привілейованих козаків-колонізаторів, неповноправних татарів, башкирів, киргизів, українців, чеченців, інгушів і т. д.

— перетворилися в базу контрреволюції... В цьому немає нічого не природного, що базою советського уряду є петроградсько-московський пролетаріят. А кому ж ще іншому бути? Інородцям? Внутрішня Росія в національному відношенні злотована і єдина, бо дев'ять десятих її населення — це великороси. Серед російського селянства величезну популярність має московсько-петроградський пролетаріят, який становить з селянством одну цілість і таким чином міцно згуртований навколо советського уряду та компартії... Досить тільки советському урядові в Росії кинути заклик про допомогу фронтам, як Росія негайно посилає на війну велику кількість полків та дивізій... Поповнення нашого південного фронту на Україні робітниками і комуністами з Петрограду, Москви, Твері, Івано-Вознесенська зовсім реорганізувало військові з'єднання фронту на Україні...” (Ленін і Сталін про захист соціалістичної батьківщини, ОГІЗ, 1945 р., стор. 142, 143, 144).

З наведеного бачимо, що ніякої України для Москви не існувало, існували контрреволюційні окраїни нацменів, до яких зараховано й Україну. Сучасні російські єдиноділимці на еміграції вперто обдурюють західний світ інтернаціональним походженням комунізму. На протязі 40 річного існування большевицької влади в РСФСР ми не знаходимо ані одного слова, сказаного центральною владою в Росії, що великороси є в загальному антибольшевики. За українців, що вони є контрреволюціонери, знаходимо весь час, навіть в офіційній советській пресі. Для прикладу ми навели хоч би твердження Сталіна в 1920 році в його статті „К воєнному положенню на Юге Росії”. Хоч тепер москалі й насвітлюють загарбання червоною армією України так, як їм це вигідно, але правди не може приховати й офіційна сучасна московська пропаганда.

**

В 1922 р. на з'їзд всіх завойованих Москвою самостійних неросійських держав, яким накинуто було большевицьку владу, Ленін та Сталін внесли пропозицію зліквідувати існуючі до цього часу „самостійні” советські республіки, а створити Союз Советських Соціалістичних Республік, тобто юридично оформити поневолення Москвою неросійських народів, dokonane багнетами і кулеметами червоної армії.

В часи українсько-московської війни на Україні в червоній армії опинилася і частина українців, в більшості з міст. Це було переважно москвофільське робітництво, яке захоплювалося ще за царських часів ідеями соціалізму,

прудонізмом, бакунізмом та іншими, або ж належало до різних соціал-революційних та соціал-демократичних течій. Однак чисельно українців в червоній армії було досить мало. Згодом українців мобілізовано до червоної армії, як „трудовий елемент”, або як військових спеціалістів (старшин). У висліді ліквідації так званого протигетьманського повстання 6-го червня 1918 р. на Вороніжчину був витиснений 15-тисячний загін полк. Шинкаря. З нього більшовики зформували Таращанську дивізію, яку поповнено виключно росіянами. У грудні 1919 р. на бік червоної армії подався відділ отамана Волоха.

В 1920 р. в районі Бірзула-Роздільна більшовики, захопивши до полону хворих вояків УГА, організували з них 3 бригади червоної УГА. На протипольському фронті вони перейшли від більшовиків до українського національного війська.

На еміграції серед українських націонал-комуністів чомусь поширюється думка, що в 1919 р. УКП(б) прикладала багато зусиль, намагаючись організувати Українську червону армію (УЧА) на базі партизанських загонів Григор'єва. Що Григор'єв перейшов до червоних — це факт, але його загопи відсутні в кадрові частини діючої червоної армії і ніякої окремої української червоної армії не організувалось. Під час більшовицько-білоармійської війни червону армію, яка воювала на Україні, більшовики іноді називали українською, але вона була наслана з Московщини і нічого спільного з Україною не мала. Після влучення України до складу СРСР, Москва цілковито зліквідувала і автономність України у військовій ділянці, яка до того часу існувала провізорично. Вже в 1920 році з України було створено Українську Військову Округу (УВО), яка належала до військової структури РСФСР. Ця округа існувала аж до 1935 року, а потім її розподілено на 3 військові округи: Київську (окрему), Харківську та Одеську. Отже з військового значення УРСР цілком включено до загально-військової структури СРСР. Починаючи з 1922 року військовозобов'язані українці відбували аж до 1930 року свою службу в кадрових, а в більшості територіяльних частинах червоної армії. В зв'язку з тим, що до територіяльних частин червоної армії покликала відсотково більшість укра-

їнського населення, вони мали стихійно до певної міри національний характер. Але на початках колективізації України зі страху перед можливим повстанням на Україні, Москва зліквідувала територіяльні частини на Україні. Хоч на Україні існували й кадрові частини червоної армії, але до них покликалося українців відсотково дуже мало. Майже 80% вони поповнювались росіянами, останні 20% були українці, татари, кавказці, жиди. В 1923 році відбувся другий черговий поклик українського населення до червоної армії, 21 березня 1924 року до армії покликано на Україні виключно комсомольців та партійців, а восени черговий поклик молодих річників.

Такі поклики відбуваються аж до цього часу. Переважна більшість українців відбуває військову службу поза кордонами України (в РСФСР).

Від інших армій світу советська армія відрізняється двома головними ознаками: а) вся вона від верхів до низів просякнена партійно-політичним апаратом, який на широку скалю провадить політично-ідейний вишкіл армії; б) советська армія за національним складом не є однорідною — це конгломерат всіх націй СРСР, з яких одна російська нація є панівною, привілейованою, інші — нею поневолені.

Завданням партійно-політичної інституції, тобто політпрацівників та парторганізацій (раніше політпрацівників очолювала інституція комісарів, тепер вони належать до політофіцерського складу, як заступники командирів з політвишколу), є забезпечити в армії керівну роль партії, керівну роль „старшого брата”. Вони мусять провадити політичний вишкіл серед вояцтва, агітацію серед підсоветського і ворожого населення у війні, як також і серед вояків ворожої армії; забезпечити, щоб советська армія була в руках компартії військово-імперіалістичним інструментом, щоб армія не звихнулась і не пішла зрадницькими шляхами та не виступила збройно проти советського уряду і компартії. Весь військовий політпарат армії підпорядковується щабель за щаблем вищому політначальнику аж до Головного Політичного Управління включно. Головне Політичне Управління, яке тепер очолене генерал-полковником Желтовим, є військовим відділом ЦК КПСС. Маршал Жуков, коли був міністром війни СРСР та членом пре-

зидії ЦК, зумів перебрати до своїх рук Головне Політичне Управління, підпорядкувавши таким чином собі військовий відділ ЦК. Після його усунення помічаємо, що Головне Політичне Управління з кожним часом набирає ще більше вирішального голосу в советській армії. Це в свою чергу свідчить, що в ЦК компартії в советській армії поступово повертається до тих часів, коли комісари та політруки були в армії непомильними „богами” і підпорядковували собі офіцерів-воєначальників.

Здійснюючи свою владу в червоній армії, ЦК КПСС пляново і настирливо насичує її комуністами, витриманими комсомольцями, політпрацівниками. Від червня 1918 р. до серпня 1920 р., коли існував ще ПУР (Політуправління Республіки), до червоної армії він спрямував централізовано 28 тис. комуністів. 22 тис. комуністів спрямував крім того окремо ще й ЦК РКП(б). Від 1921 по 1924 рр. включно до армії переведено декілька спеціальних мобілізацій комуністів, які посіли там політично-партійні посади. Крім того від 1918 по 1921 рр. в армії оголошувалися „партійні тижні”, під час яких вояків росіян по національності, приймали до партії без ніякої процедури і селекції. Таку саму мету було застосовано в час другої світової війни, коли на фронтах перед кожним боєм до партії приймалося певну кількість вояків, або навіть і після того, як вояка вже забито. Після війни багато таких членів партії викинено та спрямовано до концтаборів. Лише на кінець 1919 року в червоній армії нараховувалося 208.5 тис. комуністів, з них 77% росіян. На перше серпня 1920 року в армії було 7 тис. партійних осередків, які охоплювали собою 307,6 тис. комуністів. Скільки тепер в армії нараховується комуністів — залишається таємницею ЦК КПСС. На сесії Верховної Ради ССРСР в 1956 р. Молотов брехав, що в армії тепер на 100 вояків припадає 70% комуністів та комсомольців. Щодо комсомольців — це можливе, а щодо комуністів, можна рахувати, що 85% офіцерів належить партії. Система партійно-політичного апарату в советській армії, зорганізованої ще в часи громадянської війни, залишається і до тепер.

Перечитуючи всю советську пресу, а зокрема військову, присвячену 40-річчю існування советської армії, яскраво помічаємо, що знову в армії вирішальну роль надається партійно-політичному апарату, який зобов'язаний посилити виховання підсоветських вояків згідно

„трьох особливостей советської армії”, оголошених Сталіним 25 лютого 1928 року. Зокрема наголошується в пресі і вимагається, щоб партполітапарат звернув найбільшу увагу на другу особливість советської армії. За Сталіним вона полягає в тому, що червона армія ніби є армією братерства між націями Советського Союзу, армією визволення пригноблених націй, армією захисту свободи і незалежності націй ССРСР.

Зміст сталінської другої особливості, яку витягає тепер знову на поверхню ЦК КПСС та пропагує її в советській армії через 40 років її існування, свідчить тільки за те, що в советській армії нині дуже гостро стоїть національна проблема, та що революційно-визвольна боротьба нуртує також і серед неросійського складу советської армії.

Цій темі присвятимо окрему статтю.

На будинок Визвольного Фронту в Нью Йорку склали:

16 Відділ в Байоні 300, П. Відділ ООЧСУ Нью Йорк 500, 14 Відділ ООЧСУ Балтімор 100, В. Паліш 100, Р. Гаталек 100, В. Несторчук 50, А. Соколик 50, Р. Воялек 50, Д. Залізник (додатково) 50, О. Карпинець 50, К. Василик 50.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА”

Нью Йорк, (від окремих осіб): Т. Качалуба — 5 доларів; По 2 дол.: — Г. Романків, Олеан, І. Баб'як, Філа; По 1 дол.: Г. Вовчук, М. Рудик — Нью Йорк, Р. Василів, Чікаго, В. Вовчук — Путнам Велли, М. Баран — Пітсбург.

Аллентаун: По 1 дол.: Д. Хорват, М. Путько, М. Іванів, І. Стасів, Т. Чубенко, М. Пушкін, І. Ковальський, А. Войцікевич, С. Муха, А. Проць, І. Федорак, С. Петровський, В. Огородник. По 0.50 дол.: Д. Гудз, І. Коромець.

Клівленд: В. Хома — 3 дол. По 2 дол.: В. Мудрак, О. Чубатій, Т. Пішкевич, М. Вібик. По 1 дол.: Коваль, Г. Кріслатий, А. Стецяк, С. Кавка, П. Незнаний.

Чікаго-Північ: С. Коцелко — 5 дол. По 1 дол.: Г. Лучків, С. Цвик, Р. Клепак, П. Хімяк, О. Синечко, В. Карпін, І. Турко, Бойко, Петрів.

Джерзі Ситі: М. Гайдук — 5 дол.; М. Кондрин — 3 дол. По 2 дол.: П. Вох, Р. Філіп, М. Голубець, М. Шеремета, Д. Дидик. По 1 дол.: Г. Бура, М. Іванецький, В. Гаврилук, С. Максмяк, М. Броварний, А. Мисяк, П. Бегін, Янчинський, Л. Нісевич, В. Гадевич, П. Вошинський, П. Палка, С. Миколин, Л. Ласій, В. Садівник, А. Щубак, І. Цьолко, В. Вздир.

**ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИСДНУЙТЕ
НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА”**
